

ГОЛОС КОМБАТАНТА

Журнал Об'єднання б. Вояків-Українців в Америці (ОбВУА)

VOICE OF UKRAINIAN VETERANS IN U. S. A.

З М І С Т:

Дискусії і спростування	1
1 Листопад	1
Роман Купчинський: В Листопадову ніч (вірш)	2
Ярослав Гриневич: Всеволод Петрів	3
Інк. Михайло Ліщинський: На нових позиціях	8
Д. Цапко: Козак (вірш)	9
Дар Українському Воєнному Інвалідові	9
Вал. Сім'янців: Під Мерефею (спомин)	10
Мих. Дем'янчук: Мій останній наказ (спомин)	12
Банкет-Академія УСС в Торонті	13
О. Бакай: З австрійсько-румунського фронту 1-ої світової війни (спомин)	14
Євген Рудий: Цястечко	15
Ювілей през. д-ра С. Витвицького в Торонті	16
З діяльності Головної Управи ОбВУА	17
Д-р О. Утриско: Причинки до спогаду „Комарянці в УГА”	18
Ікер: Стара і молода війна (фейлетон)	19
З листів до Редакції	20
Заклик до Відділів ОбВУА	21
Поминки по вояках в Бавнд Бруку	21
З життя Відділів ОбВУА	22
Михайло Курах: Нові причинки до історії УГА (рецензія)	25
Ті, що відійшли	31

C O N T E N T S:

Discussions and Rebuttals (Editorial) — 1; November the First — 1; November Night (Poem) — Roman Kupchynsky — 2; Vsevolod Petriv — Yaroslav Hrynevych — 3; On New Positions — Mykhaylo Lishchynsky — 8; Kozak (Poem) — D. Sapko — 9; A Gift to the Ukrainian War Disabled — 9; Near Merefya (Reminiscences) — Val. Simyanciv — 10; My Last Order (Reminiscences) — Mykhaylo Demyanchuk — 12; Banquet and Concert of USS in Toronto — 13; From the Austro-Roumanian Front in the First World War (Reminiscences) — O. Bakay — 14; Tsiastechko — Yevhen Rudy — 15; Jubilee of Pres. Dr. S. Vytvytsky in Toronto — 16; News from the Executive Board of the OWVA — 17; Reasons for the Reminiscences “Komaryantsi in UHA” — Dr. O. Utrysko — 18; The Old Soldiers and the New (A Humorous Story) — Iker — 19; Letters to the Editor — 20; Memo to all the Branches of OWVA — 21; Requiem for the Dead Soldiers at Bound Brook — 21; Activities of the OWVA Branches — 22; New Additions to the History of UHA (Book Review) — Mykhaylo Kurakh — 25; Those Who Have Left Us — 31.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

Ц Е —

66 РОКІВ — НАПОЛЕГЛИВОЇ ПРАЦІ

66 РОКІВ — БЕЗПЕРЕРИВНОГО РОСТУ

66 РОКІВ — БЕЗПРИКЛАДНИХ УСПІХІВ

**СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ —
ЦІЄЇ СПРАВЖНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЗАМОРСЬКОЇ ТВЕРДИНИ!**

- Забезпечуватися в УНСоюзі можуть вже особи до 65-го року життя,
- Сума забезпечення підвищена до \$ 50.000.00
- Введено новий, дуже дешевий, модерний рід забезпечення:
подвійне забезпечення до 60-го року життя,
- Введено забезпечення на час недуги та наслідків нещасних випадків,
- Підвищено суму забезпечення молоді, зокрема студійної грамоти,
призначеної для допомог у вищих студіях,
- Вкладки від усіх родів забезпечення в УНСоюзі є найнижчими на
всьому американському асекураційному ринку, про що кожний мо-
взілґножәдәп оґләг әж

ГРОМАДЯНИ З'ЄДИНЕНИХ ДЕРЖАВ І КАНАДИ!

Скористайте з цих змін та угоднень і хто з Вас ще не є забезпечений — нехай забезпечиться; хто є недостатньо забезпечений — нехай підвищить суму свого забезпечення; хто не забезпечив усієї своєї родини — нехай і для неї придбає користи, що їй дає життєве забезпечення в УНСоюзі.

Скористайте з виїмкових можливостей, що їм дає наскрізь модерний забезпеченевий плян УНСоюзу, та не гаючись забезпечить у ньому себе та всю Вашу родину.

СТАВАЙТЕ В РЯДИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ!

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

ДИСКУСІЇ І СПРОСТУВАННЯ

DISCUSSION AND REBUTTALS

Because there are some readers of the "Voice of Ukrainian Veteran" who write that we often print articles on historical and war matters which are of opposing views, this editorial explains that

the purpose of the "Voice" is to clarify conflicting views of the modern history of Ukraine through discussions and rebuttals.

З-посеред різних завваг, що їх Читачі „Голосу Комбатанта” висловили в своїх листах до редакції, заслуговує на увагу сумнів, який близько пов’язаний з питанням характеру нашого журналу та його завдань. „Чи варта — читаємо в одному такому листі — друкувати статті, твердження якої швидко потім заперечується іншим автором?” Споріднений із цим запитом є закид збоку іншого Читача, що в „Голосі Комбатанта” поміщено прихильно-рекламні заповіді появи книжок, які згодом гостро скритиковано.

А втім, в обох цих випадках нема за редакцією журналу гріха, бо обидва наведені здогадні промахи — це свідоме проведення згори устійненої лінії журналу, це логічний вияв характеру нашого журналу. Адже „Голос Комбатанта” — це орган комбатантської організації, якого ціллю є: 1) плекати традицію збройної боротьби і 2) тримати зв’язок між окремими клітинами та окремими членами організації. Іншими словами — це виконання завдань, сформулованих в статуті Об’єднання б. вояків-українців в Америці. Плекання традиції збройної боротьби у військово-історичному журналі не може вестись лише патріотичними закличками та повторюванням високопарних фраз, — ми вже вийшли із стадії деклярацій вірності ідеалам і було б ображуванням колишніх українських вояків, коли б їх власний журнал піддавав у сумнів стійкість їхнього національно-державного світогляду — пригадками на потребу вірності Шевченковому „Заповітові” чи програмі актів 22-го січня. Військово-історичний журнал має висвітлювати різні неясні й дискусійні моменти з історії українського війська та писати на такі актуальні теми, які тісно в’яжуться з визвольно-військовою пробле-

матикою. Не можна ж вимагати від ніякої редакції журналу, щоб вона так ідеально була ознайомлена з усіми подробицями всіх подій, заторкуваних авторами, щоб могла авторитет-

1 ЛИСТОПАД

Від 1-го Листопада 1918 року минуло 42 роки, але відстань часу не грає тут ніякої ролі. Бо це дата-символ, незалежна від часу і простору. Так само, як 22 Січня — 1 Листопад є символом державницької зрілості українського народу, символом рішення боронити свою волю із зброєю у руках та символом соборницької української думки. Бо молодий стрілець вивішував на вежі львівського ратуша блакитно-жовтий прапор не з думкою про Львів, Галичину, край між Сяном і Збручем та Карпатськими горами, а про — Україну. І тому й Листопадове свято не є тільки святом галичан, західніх українців, а взагалі всіх українців, так само з’єднаних бажанням державної волі, як і само поняття волі — неподільне.

Відколи існує в Америці зорганізована українська громада — рік-річно святковано тут роковини 1-го Листопада. Ця традиція вросла в цей ґрунт так глибоко, як глибоко врізалась дата 1-го Листопада в історію України. Отож, коли й не стане тут вже нікого з співтворців та учасників Листопадового зриву, напевне знайдуться молодші колишні українські вояки, з пізніших військових формацій, які підтримуватимуть культ української збройної боротьби — святкуванням дати 1 Листопада. Бодай короткою згадкою, бодай одним гарним віршем у честь 1-го Листопада засвідчим нашу пам’ять про 1 Листопад і наш поклін великій ідеї, в ім’я якої стався Листопадовий чин.

но стверджувати, хто з них має рацію і хто в чому помиляється. Коли свої завваги на таку тему, як, напр., причини трагічного добровільного відвороту українських військ з Києва 31 серпня 1919 року, присилає поважний український військовик-громадянин, то — річ ясна — журнал обов'язаний містити їх. Так само, як обов'язаний помістити інші завваги, іншого рівновартного автора, на ту саму тему. Це не зачпляє образу, а помагає з'ясувати образ неясний потомним, тим паче, коли в Україні, в Празі й Парижі пропали надзвичайно цінні архівальні матеріяли, книжки й журнали. Знаємо, що є громадяни, які вважають, що теперішня пора не годиться для „розпорпування ран” та писання про помилки нашої визвольної війни. Однак критична аналіза минулого — це найперше завдання кожного історично-громадського, тим паче військово-історичного журналу, — конструктивна аналіза, ведена не під кутом опоганювання минулого, а вказування на його світла й тіні, що разом складаються на історичну правду, єдину базу для дальших творчих змагань. Дискусія в таких справах не поменшує вартости журналу, ні історичної вартости події, що спонукує до розглядання її з різних аспектів. Навпаки — така дискусія і зголошувані спростування поміщених тверджень свідчать про зацікавлення журналом та його добру службу комбатантській громаді, службу об'єктивній історичній правді.

Це надзвичайно відрадне явище, коли далеко поза Україною появляються не тільки статті, але й книжки колишніх українських військовиків, із тематикою, зв'язаною з українською визвольною боротьбою в різних її періодах. Тому заповідь кожної такої появи наш журнал мусить вітати і проголошувати. З цього не виходить, щоб до змісту книжки ставитись безкритично й компліментарно, маючи на увазі тільки її автора, а не те, що він друком оприлюднив. Журнал обов'язаний містити факхові рецензії, а пусті компліменти, та ще й може анонімові, або промовчання книжки були б власне образою для автора книжки та запереченням місії журналу. Коли рецензія ділова, втримана у спокійному і пристойному тоні, то вона може бути й негативна — за неї відповідає ім'я автора, дослідника української військової історії. Найвищими суддями завжди є чи-

Роман Купчинський

В ЛИСТОПАДОВУ НІЧ

1. Ніби тінь, ніби хтось — по під мур...
Знову тінь, знову дві, знову п'ять!
Крізь пожовклих дерев абажур
Тільки зорі далекі,
Тільки зорі таємно мигтять...
2. Ніби шепіт таємних розмов.
Ніби шорох притишених ніг.
То приляже, то зірветься знов...
Може вітер осінній,
Може вітер з Бескиду забіг?!..
3. Ой, не вітер загнався від гір —
Рідне військо сплилось як вода!
Розітнулась команда „позір!” —
І вже грає об камінь,
І вже грає ритмічна хода.
4. Кожна вулиця в'ється як вуж.
Кожний дім шкірить зуби як вовк.
Грянув постріл — і в тишу загруз.
Хтось покрикнув: „Піддайся”!
Хтось покрикнув: „Не дамся”! і змовк.
5. Рязать озі ворожі сизі.
Закректали, стремтіли крильми.
Хто там грюкає в брами внозі?!Хто нас сміє тривожить?
Хто нас сміє? А в відповідь: „Ми!”
6. Ми, що вгору несли ще ярмо,
Ми, що вгору могли лиш тужить,
Ми сьогодні до всіх кригимо:
„Хозем жити свобідно!”
„Хозем жити і — будемо жить!”
7. А на рано — як сонце зійшло:
Україно! Дарунок приймай!..
Ходить Львовом побідне село.
Гей там, прапор на вежу!
Гей там прапор на місто! На Край!

тачі, а ніколи автор книжки, що її він, видавши друком, віддає під публічний суд.

Це давні відомі правди і варта пригадати їх тільки тому, що — як сказано на вступі — інколи їх забувається.

Ярослав Гриневиз
кол. УСС, старшина УГА і Армії УНР

ВСЕВОЛОД ПЕТРІВ

Yaroslav Hrynevych: GEN. VSEVOLOD PETRIV

Former officer of the Ukrainian Galician Army Mr. Hrynevych gives a scholarly and historic sketch of the life and works of the Minister of Defense in the Ukrainian National Republic, and

one of the most outstanding generals in the Ukrainian war for freedom 1917—20, General Vsevolod Petriv.

10-го липня 1948 р. схвилювала українське громадянство на еміграції в Європі несподівана вістка про смерть Всеволода Петрова, ген. штабу генерал-хорунжого українських військ і військового міністра часів визвольних змагань з рр. 1917-21.

У дні його смерти й похорону опущено українські прапори в таборах наших скитальців до половини щогли, а в українських оселях відбулися панахиди й академії для вшанування пам'яті Покійного. Колишні військовики спонтанно поклали на своїх одягах чорну, жалобну стрічку, — перейняті жалобою стояли українці над домовиною свого визначного генерала.

Один філософ сказав колись, що історія кожного народу складається із біографій-історій його поодиноких громадян. В історії наших визвольних змагань ген. В. Петрів має записаних немало своїх власних повних заслуги перед нашим народом сторінок. Студіюючи часи наших визвольних змагань під час і після 1-ої світової війни зустрічасмо раз-у-раз його прізвище і опис бойових дій, в яких він виявив, як командир кінного полку ім. К. Гордієнка своє блискуче вояцьке знання й особисту відвагу.

Народився Всеволод Петрів 2-го січня 1883 року у Києві. Його батьками були Микола Вернер-Петрів народжений у Петербурзі, капітан окремого саперного куреня російської армії, що як генерал-майор інженерних військ помер 1916 р. у Києві, — і Олександра з дому Штрольман норвезького походження, народжена в селі Бурти на Чернігівщині. Померла у Києві в 1917 р. Прадід Всеволода Петрова був шведом і брав участь у бою під Полтавою, як вояк Карла XII.

На 17-ім році життя В. Петрів закінчує з відзначенням Київський Кадетський Корпус (1900

року) а через два роки Вищу Павловську Військову Школу у Петербурзі з призначенням у лейбгвардію Волинського полку. В р. 1910-ім, скінчивши Миколаївську Військову Академію ген. штабу, що порівнювано з покінченням університету чи політехнікуму, В. Петрів став ад'ютантом одної дивізії і належав до корпусу старшин російського ген. штабу. Крім цього він покінчив фахові шермірсько-руханкові окружні курси у Варшаві та центральні у Петербурзі, — скорочений курс кавалерійської школи в Антонінах та спеціальні скорострільні курси у Києві. Перед 1-ою світ. війною він, як член „Общества ревнителей военных знаний” в Петербурзі від 1907 р., мав публічні лекції про тактично-оперативні питання та виконання військових обов'язків. Від 1911 р. він був членом „Военно-археологического общества” в Києві і викладачем від 1912—14 у Київському Кадетському корпусі — всесвітньої географії, а у Київській військовій школі — практичних вправ і топографії. Під псевдонімом „Варяг” він був співробітником військового журналу „Разведчик”, де окремою відбиткою появилася його праця п. з. „Схема розвідки”. Старшиною він був від 1902 р., а старшиною ген. штабу від 1912 р. Учасник 1-ої світової війни, закінчив її у ранзі полковника ген. штабу начальником штабу 7-ої Стрілецької дивізії.

З вибухом у царській Росії в 1917 р. революції В. Петрів, хоч не дуже добре володів українською мовою, відразу рішив віддати себе й все своє знання на послуги українському народові. Перед своєю смертю він говорив жартівливо: „Я ще молодий, мені всього 31 рік, бо я народився в 1917 році, коли поставала українська держава”. — Всеволода Петрова полонила українська національна революційна стихія.

В українському середовищі він найшов те, чого не зустрічав у московському: романтизм, спертій на традицію українського лицарства минулих віків і стихійний гін до волі. Про початки творення української армії писав ген. В. Петрів у своїй науковій розвідці п. з. „До історії формування військ на Україні під час революції” у Літературно-Науковому Вістнику ч. XI, стор. 987, 1930.

У Київ — українському урядові на підмогу

У січні 1918 р. пробивається ген. штабу полк. В. Петрів на чолі кінного полку, створеного з українців туркестанської дивізії — на схід. Його полк, що зветься Запорізьким ім. кошового Костя Гордієнка полком кінних гайдамаків, пробивається із заходу через Білорусь крізь збольшевичені російські частини, дізнає великих втрат. Напря́м його дороги: столичний город України — Київ. Зараз же в Україні положення важке. 30-тисячна московсько-більшевицька армія Антонова-Овсієнка, яка з кінцем 1917 р. розпочала наступ на Україну, зайняла Харків, Полтаву і Чернігів, знову ж Брянська група Знаменського зайняла Глухів і Конотоп, а М. Муравйова — Ромодан і Бахмач. Всі ті три московсько-більшевицькі групи з'єдналися в районі Бахмача і під командою полк. Муравйова розпочали дня 18 січня 1918 р. наступ на Київ. У Києві вибухло тоді большевицьке повстання. У самому розгарі вуличних боїв прибув у Київ під командою В. Петрова полк кінних Гайдамаків ім. Костя Гордієнка кількістю 300 шабель. По стороні Центральної Ради стояло у бою ок. 3000 вояків. По кількадечних завзятих боях українським національним військам вдалося розбити большевиків у Києві і повстання зліквідувати. Однак наступ червоних частин із Лівобережжя змусив Центр. Раду і її військо евакуювати Київ, який дня 9-го лютого зайняли большевицькі війська Муравйова, що виконали у Києві масові розстріли українців.

Тим часом із заходу йшла 7-ма дівка російська армія збольшевичена і разом з 2-им гвардійським корпусом наступаючи зайняла Проскурів, Жмеринку — Козятин а теж і Бердичів й посувалась на Житомир, де находились уряд і Центральна Рада, які покинули Київ. Коли Центральна Рада переїхала у Володимир вол., а військові частини після реорганізації у Гна-

тівці відійшли до Коростеня, названі вгорі большевицькі частини занехали дальшого маршу за ними. У Гнатівці створено І-ий Запорізький Загін, що був поділений на 3 курені, — І-им командував полк. Загородський, II-им полк. Болбочан. Кінний Гордієнківський полк, що ним командував полк. Всеволод Петрів і що мав офіційно назву III-го Запорізького куреня перебував у Коростені. Запорізький Загін брав участь в обеззброєнні збольшевичених російських частин, що вертались з фронту. Зокрема він стрінувся коло станції Ушомир з сильним фінляндським корпусом. В бою під Ушором Запорізький загін під командою ген. Прісовського переміг большевиків, у чому причинився немало кінний Гордієнківський полк, що висланий ешелонами з Коростеня в бік Олевська появився був на лівому крилі большевиків, які в паніці відступили.

Воєнне положення в Україні змінилось, коли дня 9-го лютого 1918 р. підписано в Бересті Литовським мировий договір між Українською Народньою Республікою та Центральними державами. 24-го лютого 1918 р. німецькі, а 27-го лютого австрійські війська рушили у допомогу УНР. У Києві в той час аж до 1-го березня 1918 року господарили большевики. Дня 1-го березня т. р. ввійшли у Київ українські війська, в цьому числі кінний Гордієнківський полк під командою В. Петрова.

Звільнення Лівобережжя від большевиків

В половині березня 1918 р. дивізія Натієва, що постала з кол. Запорізького Загону, вирушила враз з Богданівцями визволяти Лівобережжя. В її складі був кінний полк ім. К. Гордієнка. Йшли теж окремі німецькі відділи. Похід відбувався по лінії полтавської залізниці. Спільними силами здобуто ст. Гребінка, опісля українські відділи зайняли Лубні, де відзначився кінний полк ім. К. Гордієнка під командою В. Петрова. Полк цей разом з кінногорською батареєю зробив глибокий обхід з правого боку і зайняв несподівано для ворога м. Лубні. В цій акції не брали участі німці. З черги відбулися бої за вузлове місто Ромодан, звідки дальший похід пішов залізничним шляхом на Полтаву. Вночі з 19 на 20 березня полк. Болбочан перейшов зі своїм військом у наступ, при чому кіннота запорізька знищила ворога, що наступав

шляхом Хорол — Лубні, зайняла Хорол, а 21 березня м. Ромодан, де чехословаки понесли великі втрати, і більшовики відступили на Полтаву. Полтаву зайняли українські бойові відділи і німецька кінна дивізія ген. фон дер Гольца мол. Більшовики відступили тоді у 2-ох напрямках: на Харків і на Лозову. В погоні за ними рушили і Запоріжці, при чому команду тією групою, що йшла в напрямі на Константиноград — Лозову, передано полк. ген. шт. Всеволодові Петрову. Крім Гордієнківців в складі тієї групи увійшли І-ий Запорізький полк, Кінногарський дивізіон полк. Алмазова, інжен. відділ і 3-ий Гайдамацький полк із Києва. Під командуванням В. Петрова здобуто 4-го квітня ст. Карлівку, а опісля Лозову, виконуючи наложений плян. З Лозової удався Гордієнківський полк в напрямі на Слав'янське, 40 верст від Лозової. Тут бо, у Донецькому водозборі, було єдине джерело вугілля. По зустрічі з 2-ма німецькими полками більшовики відступили до ст. Барвінкове, на яку рушила т. зв. „Слав'янська група” полк. Сікевича. Група Харківська під командою полк. Болбочана зайняла Харків 6-го квітня 1918 р. Тут перетворено Запорізьку дивізію у корпус, зложений з трьох піших полків і м. ін. І-го Запорізького ім. К. Гордієнка кінного полку під ком. Всеволода Петрова. У своїй книжці п. з. „Похід Болбочана на Крим” автор сотн. Борис Монкевич так характеризує Гордієнківський полк: „Полк цей мав кадру ще з революційних часів 1917 р. і організувався при участі комітетів і комісарів, тому в його рядах був дух протестантизму і революційности. Але у бойовому відношенні полк був незамінимий. Він сміло і безстрашно робив глибокі рейди в запілля ворога”. Та хай у рядах полку і був дух протестантизму, під командуванням такого старшини, яким був Всеволод Петрів, полк цей мусів являти собою знаменитий бойовий матеріал.

Похід на Крим

У квітні 1918 р. прибув у Харків відпоручник військового міністра Олександра Жуковського з наказом до ген. Натієва виправити окрему бойову групу на Крим. В склад тієї групи, що її створено під командою полк Болбочана увійшов теж кінний полк ім. К. Гордієнка під командуванням полк. В. Петрова, що прибув у

Харків із Лозової. — 16-го квітня 1918 р. Кримська група зайняла ст. Олександрівськ над Дніпром. Тут відбулася відома зустріч Кримської групи з Українськими Січовими Стрільцями, що були у складі австрійської армії. Опісля Кримська група зайняла Мелітопіль, а зайнявши Сиваш розпочала наступ на ст. Джанкой, займаючи її і ст. Сарабузи. З черги приступлено до наступу на Симферопіль, — двома з'єднаннями. Один відділ пішов битим шляхом Джанкой — Симферопіль, по лівому боці залізниці, а другий, що складався з Гордієнківського полку під командуванням Всеволода Петрова — шляхом Перекоп — Симферопіль по правому боці залізниці. Відтак Гордієнківський полк обхідним рухом з Кара-Кіялу, оминаючи Симферопіль, пішов на Бахчисарай, що викликало серед більшовиків у Симферополі паніку. Їм на підмогу більшовики із Севастополя вислали більший відділ. Тим часом німецьке командування стало домагатись припинення акцій Кримської групи і відтягнення її з Криму. У Симферополі відбулася потайна нарада полк. Болбочана із полк. В. Петровом, на якій вирішено, що кіннота Петрова повинна залишити шлях Бахчисарай — Севастопіль, а піти у гори, де легше відв'язатися від німців, і звіттам продовжати операції на Ялту — Севастопіль. Крім цього, вирішено не покидати Криму без наказу уряду, а у випадку потреби, збройно протиставитись німцям. Однак такий наказ від уряду наспів і Кримська група вернулась у Мелітопіль. Тут одержано перші відомості про гетьманський переворот. Була чутка, що Гетьман викликає Запорізький корпус у Київ, щоб перетворити його у столичну гвардію. В полку В. Петрова вибухли протигетьманські заворушення. Вся Запорізька група була перенесена з поворотом у Олександрівськ.

Коли 29 квітня 1918 р. владу на Україні обняв Гетьман, і актуальною стала справа формування регулярної армії, ген. штабу полк. Всеволод Петрів став секретарем Головної Шкільної Комісії для створення сталих воєнних шкіл та академій, опрацьовує статuti і військові підручники. 16-го листопада 1918 р. підняла Директорія УНР проти Гетьмана повстання, що Всеволод Петрів описав у IV ч. своїх „Споминів”.

В році 1919-20

На початку 1919 р. українське командування призначило Всеволода Петрова командувачем Волинської групи, в якій він був начальником житомирської спільної Військово-юнацької школи, невеликої але видатної бойової одиниці. Волинська група бере участь у багатьох боях проти большевиків, у відвороті армії УНР в районі Кам'янця Подільського. В липні 1919 року Уряд покликає Всеволода Петрова на становище військового міністра. Важкий це був час для уряду. В половині місяця липня 1919 року, під напором большевиків, денікінців, поляків і румунів опинилися обидві українські армії УНР і УГА на клаптику вільної землі. В такому, здавалось, безвиглядному положенні прийшло до походу на Київ, який закінчився перемогою і поразкою в днях 30—31 серпня 1919 року. У квітні 1920 року В. Петрів обіймає становище інспектора українського війська, а у вересні того ж року уряд УНР іменував його за його бойові заслуги генерал-хорунжим.

На еміграції

В. Петрів стає основоположником, членом керівництва і викладачем „Українського Мандрівного Університету”, що заклався був у Ченстохові в Польщі під головуванням професора Воєнної Академії ген. штабу ген.-полк. Миколи Юнакова при співучасті професорів Київського і Кам'янецького університетів — для поширення знання між вояками Армії та урядовцями міністерств УНР. А далі він став основоположником і професором історії військової штуки та воєнної адміністрації на Вищих курсах штабових старшин УНР у Каліші 1922-23 роках. Курси ті існували до 1925 р., маючи спершу 16 професорів з повними кваліфікаціями академій: генштабу, — гарматної та інженерної, — він же був лектором Українського Високого Педагогічного Інституту ім. Мих. Драгоманова у Празі про історію українського війська та фізичного виховання. Із фізичного виховання він склав габілітаційну працю в р. 1929. А далі, Всеволод Петрів був асистентом проф. д-р С. Смотлохи, викладача фізичного виховання на Карловому університеті та чеській Політехніці у Празі від рр. 1929-31. Був він теж членом Українського Історико-філологічного Т-ва у Празі з р. 1928 і активним учасни-

ком всіх наукових з'їздів у Празі з рефератами на теми воєнно-географічні, історичні та фізичного виховання. Від р. 1928 він був членом Українського Соціологічного Інституту в Празі у Відділах соціології і політики, — членом-кореспондентом Українського Воєнно-історичного Т-ва у Варшаві від р. 1927, — основоположником, містоголовою та науковим секретарем Українського Воєнно-Наукового Т-ва у Празі від р. 1931-го з низкою викладів на теми воєнно-стратегічні, політичні, соціологічні, історичні й географічні. Був врешті професором української реальної гімназії в Ржевничах а потім у Модржанах біля Праги від р. 1934, та від 1939-го.

В р. 1939 ми бачимо його на Карпатській Україні, коли там над срібною Тисою блиснув соняшний промінчик відновлення нашої державности. Там зустрічаємо його, — на жаль, тільки учителем гімнастики. З провалом справи нашої державности на Закарпатті його заарештовують мадяри і тримають кілька місяців у в'язниці. Під час окупації Чехо-Словаччини німцями Гітлера він працює як фізичний робітник на фабриці, однак знову бере участь у громадському житті, як член Соціологічного Інституту, член Ради фізкультури і т. п.

На еміграції в Німеччині

Розвал Німеччини в р. 1945 і похід большевиків на Захід Європи застає Всеволода Петрова з його дружиною Тамарою і сином Святославом у Баварії. Маючи Нансенівський паспорт вони переживають у одному з таборів скитальців.

Високого росту, вояцької постави, лице худе, подовгасте, правильні риси лица, голубосірі очі, високе чоло, гладко стрижена голова, над устами жмуток вусів, на устах приязна усмішка, — таким завітав до нас Всеволод Петрів у табір ДП у Карльсфельді біля Мюнхену, де ми, колишні українські вояки, зібралися в домівці Т-ва Українських комбатантів, щоб привітати його, заслуженого українського генерала. Зустрічали ми його і в інших таборах скитальців — з великою пошаною і увагою, як велику військову індивідуальність. Ми слухали його доповідей з захопленням, бо думки його були кресані сміливо, з полетом, оригінально. На вечері, уладженій в його честь колишніми

українськими вояками, серед розмов і стрілецьких пісень, він говорив: „Люблю вояків, — військо це шляхетне вино нації”.

Цікавили його надзвичайно „люди зза залізної заслони”. Він у таборах радо шукав із ними зв'язків, студював характер нового українського покоління, яке виросло у советській дійсності. З відчитів, які Всеволод Петрів виголосив в останніх роках, згадати б такі, як „Історичне значення розвою поняття комбатанта”, „Українські формації часів визвольного зриву 1917-21 рр.” і ін.

В рр. 1947-48, перебуваючи в Авгсбурзі в таборі ДП, він нав'язав контакт з видатними колишніми українськими старшинами задля заснування Українського воєнно-історичного і наукового Товариства і в справі цій вів листування з генералом Павлом Шандруком. Йому пересилав він свій проєкт „впорядкування військової секції Українського Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка”. У листах В. Петрова до ген. П. Шандрука був теж його проєкт опрацювання відділу „Військо” Української Енциклопедії, видання Товариства ім. Т. Шевченка, якого дійсним членом був від р. 1948.

Боліючи над розбиттям комбатантів на еміграції в окремі організації, Всеволод Петрів поручав їх консолідацію. Мав теж застереження щодо творення комбатантських організацій за колишніми формаціями, як, напр., УСС, Дивізія „Галичина” і т. п. і авторові цих рядків довелось вияснювати у листі ген. Петрову, що Братство УСС не є окремим для себе Т-вом, а тільки клітиною у спільній організації українських військовиків.

Останній його лист до українських комбатантів є наче його ідеологічним завіщанням. Воно звучить так: „До першого Делегатського З'їзду Союзу Українських Ветеранів в дні 8—9 травня 1948 р. Шановні Побратими! Обставини, від моєї волі незалежні, не дозволили мені бути гостем Вашого першого Делегатського З'їзду, що має остаточно уконститувати Союз, виробити його напрямні й завдання. Шкодную дуже, що хоч як гість, не можу віддати Вам для Вашого обміркування весь мій досвід й знання минулого, що вже я робив по поодиноким вашим філіях. Але вірити хочу, що на Делегатському З'їзді будете твердо стояти на засадах позапартійности Союзу, толеранції для

поглядів поодиноких своїх членів, товаришкості до інших українських військовиків, — що Ваш майбутній провід знайде зі всіма українськими військовиками, які стоять на принципах повної української державности, спільну мову та з'єднуються з ними в єдину українську родину, де не буде Сходу та Заходу, Старих та Нових, Єдиноправних та Півправних — лише твердий український меч, яким володітимете лише Ви, а не дасте собою махати у внутрішньо-політичній боротьбі. Що будете Ви консолідуючим чинником державної волі та державної нашої думки, — рідні та шановані в українській спільноті, грізні всім тим, хто посягатиме з-зовні на державні права українського народу. Вірю, що зуміємо ми звільнити з пороку віків та намулу чужої брехні світлі традиції минулого, що у Ваших душах житимуть княжі вої та gridні, борці повстань, — вояки Великого Богдана, — Дух Залізняка, — що все мунуле буде Вашим та сталитиме Вас для вплетення нових лаврів у терново-лавровий вінець України, щоб цей вінець засяяв у сяєві Волі, гомін якої загуде Карпатами, відіб'ється Кавказом та прокотить Чорним морем, Козацьким морем — Славу України. Хай щастить!” — підп. Всеволод Петрів ген. штабу генерал-хорунжий.

З кінцем червня 1948 р. Всеволод Петрів занедужав. Десяток колишніх військовиків були готові жертвувати свою кров для рятунку свого дорогого генерала. 10 липня 1948 р. Всеволод Петрів закрив на віки свої очі, а його тлінні останки спочили в могилі на цвинтарі в Авгсбурзі, де покладено пам'ятник проєкту інж. арх. Ол. Повстенка.

Бібліографія:

- 1) Борис Монкевич: Похід Болбочана на Крим; видання II Нью Йорк 1956 р., 2) І. Мазепа: Україна в огні й бурі революції; частин 3. 1950 р. В-во „Прометей”, 3) І. Крипякевич — М. Дольницький: „Нова історія України”; Дітройт 1954, 4) Дм. Дорошенко: „Історія України” 1917-23 рр., 5) Всеволод Петрів: Життєпис, НТШ у Сарселі, Франція, 6) В. Петрів: Спомини з часів української революції; Львів 1930, Червона Калина В-во, 7) Листування ген. Всеволода Петрова з ген. Павлом Шандруком, у П. Шандрука, 8) Ярослав Гриневич: Всеволод Петрів, „Національна Трибуна”, Нью Йорк, в липні 1953 р., 9) „Arms of Valor,” by Lt. General Paulo Shandruk, General of the General Staff Ukrainian Nation. Army, Robert Speller & Sons Publ., Inc., New York 1959, 10) Симон Петлюра: Статті, листи, документи, УВАН — 1956 р.

Инж. Михайло Ліщинський
сот. УНА

НА НОВИХ ПОЗИЦІЯХ

Mykhaylo Lishchynsky, Captain, Ukrainian National Army: ON NEW POSITIONS

Former officer from the last World War, and now disabled, Mr. Lishchynsky writes about the necessity of constant support to the Ukrainian

disabled soldiers and invalids from the various military formations.

Іржою проржавілі вояцькі кріси і пощерблені в боях багнети ген там на рідній землі вітер пилом засипає. Відгомін наших славних боїв за волю і державу розвіяв вітер широкими полями, а нас, колишніх вояків розсіяла наша національна недоля по далеких світах. На сторінках історії залишилися записані рядки про високі ідеали, про бої, про перемоги і про трагічний кінець наших визвольних змагань. З ранами на тілі та з ніколи незагоєною раною на серці мандруємо світами від постою до постою і в сірих буднях нашого життя пропадають наші вимріяні надії.

Здавалось би, що доля зломить нас. Що переможених колишніх борців за волю України зломить лиха доля так, що і сліду по нас не остане. Бо „горе переможеним”.

Та ні. Немов на злість нашій лукавій долі у кожному зорганізованому українському середовищі бачимо друзів своїх на нових позиціях. Бачимо їх при суспільній праці майже в усіх організаціях, бо немає сили, щоб зломала вояцького духа і віру у визвольну справу.

Та віра поставила нас знову в „ряди” і ми в комбатантських організаціях знову зійшлися, щоб плекати для нового покоління вояцькі традиції, щоб розказати про славне минуле наших визвольних змагань. Лиш слабі духом „марудери і маркіранти” відійшли від нас, переконані, що, нібито, силою політичних комбінацій можна дістати волю і державу без боїв, без війська і його геройських посвят. Різними кличами і сумнівами у пройдений наш вояцький шлях, обезцінюючи змаг і навіть давні ідеали, осуджуючи давніх провідників, обіднюємо минуле українського вояка і ставимо під знак запити доцільність того всього, що робило наше вояцьке покоління. І багато з нас мовчки слухає пророків нової доби, що почавши від 1945

року демобілізують готовість українського вояка служити визвольній справі.

Диковинні обставини нашого часу спонукують колишніх вояків визвольних змагань до особливої чуйности. Ми не сміємо дозволити, щоб в нових умовах пропала наша визвольна традиція, яку ми будували на правді великої української державної рації, яку наше вояцьке покоління мало перед очима у кожному хвилину наших змагань.

У тих умовах ми повинні пам'ятати, що хоч як приємно є видіти своїх друзів у всіх суспільних наших організаціях, то наш труд належить передусім нашим комбатантським організаціям, які перед історією несуть відповідальність не тільки за збереження нашої спадщини, а рівнож відповідають за вщеплення визвольних ідей в грядуче покоління.

Чільною проблемою, яка впливає зі спадщини наших визвольних змагань, це проблема наших воєнних інвалідів і тих друзів наших, що нині зламани старістю не є вже всилі на себе працювати. Хоч у нас багато організацій прийняли назви зв'язані з визвольною боротьбою, проте, коли заглянете в книги тих організацій та в пляни їх праці, ви не знайдете там навіть згадки про інвалідів, як колишніх учасників визвольних змагань. Ви рівнож не знайдете там позицій, які вказували б на те, що в загальній листопадовій збірці ті організації дали даток на ту ціль.

В цій ситуації можна поставити питання, чи варта улажувати маніфестаційні поклони героям визвольних змагань в тому часі, коли навіть з такої імпрези не призначається ані одного сотика на допомогу інвалідам, що у злиднях проживають на скитальщині в Європі. Ми самі мусимо пам'ятати за зобов'язання супроти інвалідів визвольних змагань. Ми мусимо па-

Д. Цанко

КОЗАК

КОЗАК —

*При слові цім як жизо серце б'ється,
В огах блисне відваги буйний цвіт,
І в жилах кров мов полум'ям займеться,
У спогадах минулих, славних літ!*

КОЗАК —

*Яка надмірна сила у цім слові
З н'ятюх літер, який могутній гар,
Що символом братерської любови,
Сплелись в вінок лазровий — Божий Дар.*

КОЗАК —

*Хіба в уяві нашій може вмерти
Велизня постать мужнього борця,
Хіба в віках майбутніх може стертись
Цей непоборний велит, сила ця!*

м'ятати, що цей відтинок суспільної праці — це наш передовий обов'язок. Він настільки важкий, що охочих зайнятися цією ділянкою дуже мало.

Справа допомоги інвалідам зосереджена в Суспільній Службі Комбатантів. Нашим обов'язком є стремити до того, щоб акція збірок фондів на інвалідів здобула відповідну увагу всіх наших суспільних організацій. На місцях нашого замешкання ми повинні вимагати, щоб кожна суспільна організація в листопаді взяла участь в збірці бодай закликком до своїх членів, щоб складала датки на цю шляхетну ціль.

На кожному кроці треба проламувати байдужність, як найбільшого ворога народу. Поможім всі нашій Суспільній Службі Комбатантів сплачувати довг, який наша суспільність має супроти наших інвалідів визвольних змагань, бо це довг національної честі цілого українського народу.

ДАР УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ

Суспільна Служба Комбатантів допомагає Українським Воєнним Інвалідам. В минулорічній листопадовій збірці зібрано 11.435.64 доларів.

Управа Суспільної Служби Комбатантів в Америці з приємністю подає до загального відома, що в мин. збірці досягнуто дотепер найвищу суму — 11.435.64 доларів, з того вже уділено допомогу нашим інвалідам і немічним кол. українським воякам 10.026.00 доларів, з того в Європі 7.800 дол., поза залізною заслоною — 660 дол. та в Америці — 1.566 дол.

Жертвенність Відділів і Станиць комбатантських організацій, Відділів УККА та других організацій — є ще одним доказом, що колишні українські вояки й українська суспільність в ЗДА пам'ятають про своїх інвалідів — українських вояків, які знайшлися на чужині без захисту.

Суспільна Служба Комбатантів іменем кол. українських вояків щиро дякує всім осередкам за підготовку і переведення збірки в хосен допомоги Українським воєнним інвалідам та зокрема всім щедрим жертводавцям, що причинилися до злагіднення незавидної долі наших бездомних інвалідів.

Трудно нам виказувати всіх жертводавців Дару Українському Воєнному Інвалідові, бо збіркові листи довгі і не можемо безкоштовно обтяжувати ними сторінок української преси. Подаємо одначе зібрані суми в поодиноких громадах від 20-ти доларів вгору: Філадельфія \$1.839, Клівленд \$1.324, Нью Йорк \$1.241, Нью-арк \$809, Дітройт \$685, Шикаго \$652, Рочестер \$583, Честер \$395, Гартфорд \$242, Боффало \$233, Трентон \$205, Ютика \$187, Пассайк \$185, Амстердам \$147, Лос Енджелес \$132, Балтімор \$94, Нью Гейвен \$91, Бріджпорт \$82, Гренд Репіде \$71, Нью Брунсуік \$64, Бінгемтон \$63, Трой \$54, Вотервілт \$44, Перт Амбой \$41, Джангстон \$40, Амівіл \$35, Милвоки \$33, Вермонт \$31, Гарі \$31, Меточен \$30, Кемден \$29, Аллентаві \$28, Редінг \$28, Колчестер \$28, Геммонд \$27, Кентон \$26, Стемфорд \$25, Сан Франціско \$22, Оліфант \$22, Пітсфілд \$22, Омага \$22, Маямі \$21, Гадсон \$20, Річмонд \$20 і Ст. Луїс \$20. Решта місцевостей зложили нижче 20 доларів.

Суспільна Служба Комбатантів в Америці від часу зорганізованої допомоги від 1953 року уділила допомоги поважною квотою понад 62.000 доларів.

І цього року в місяці листопаді буде переведена збірка на Дар Українському Воєнному Інвалідові. — Суспільна Служба Комбатантів звертається до Українського Громадянства в ЗДА з гарячим проханням допомогти ССК допомагати українським інвалідам, кол. українським воякам та підтримати цю благородну і гуманітарну акцію.

Пожертви можна складати в місцевих Відділах або присилати до Централі.

За Управу Суспільної Служби Комбатантів
в Америці

Іван Поритко
голова

Микола Прасіцький
секретар

СПОМИНИ

Валентин Сім'янцив
хор. полку Чорних Запорожців

ПІД МЕРЕФОЮ

З Мерефи в напрямку на Харків залізниця проходить повздовж малої річечки в широченькій долині, між горбами, вкритими полями та перелісками.

Може з кілометр від стації було якесь сільце; там і залягла піхота Богданівського полку: другий і третій курені. Перший курінь іще вночі виступив в напрямку на Харків, і вже ранком наступного дня зв'язку з ним не було. Четвертий був за другим і третім куренями в резерві.

Чоти кінної сотні виконували зв'язок так, що перша чота тримала зв'язок з першим куренем, друга чота з другим і т. д.

Я тоді був у другий чоті кінної сотні, а тому ніс службу при другому курені. Другий курінь лежав у лаві, праворуч від залізниці Мерефа — Харків. І туди мені прийшлося їздити в зв'язок декілька разів того дня.

Піхота нашого полку відступала так, що перша лава переходила через другу й залягала за нею; потім відходила друга лава, переходила через першу і т. д.

В полку в куренях першому, другому й третьому були тільки добровольці, четвертий у більшому складався з мобілізованих — і він мав прикривати відступ. Але, коли другий курінь перебігав лаву четвертого куреня, той піднявся також і зачав відходити з другим куренем. Це створило замішання і перешкодило правильному відступові полку.

Було по 3-ій годині після полудня. Полк бився уже більше дванадцяти годин.

На цей час склад полку, як старшинський, так і козаків, був сильно проріджений. Був ранений і командир другого куреня (Римбаковський?). Збірним пунктом для кінноти в останній стадії бою була перша залізнична будка-сторожка між сільцем, де була залягла частина нашої піхоти, і Мерефою. Там же був і штаб полку, а перед будкою розташована була артилерія — чотири польові гармати; там же затримані були кулеметники в час відступу.

Ледве я одрапортовую командирові полку про виконання наказу (возив наказ про відступ), як з горба уже в безладді відступали змішані другий і четвертий курені.

Всі нарікали на четвертий курінь. Ешелон, що стояв тут же, забрав піхоту і скоренько від'їхав в напрямку до стації Мерефа. Штаб полку, артилерія, кулеметники і кіннота залишилися біля будки, — на наказ командира полку сотні К., що перед тим був сотником кінної сотні і якого кіннотники дуже любили.

Вогонь ворога ніби помалу вщухав, а гармати зовсім замовкли. Тільки большевицькі кулемети сікли з горбків по ешелону та по будці, але так високо, що тільки гілочки з дерев сипалися на кінноту, що була сховалася за будкою та в садочку.

Командир полку мав руку на перев'язі, — перед тим був ранений. Треба було відступаючим дати час віддихнути, прийти до себе, а для цього треба було затримати наступаючого ворога.

Команду над цілим відділом, що лишився біля будки, перебрав сам командир полку. Був даний наказ:

Артилерії приготувати шрапнелі, кулеметникам бути готовими до вогню, а нам — тільки на нас подивися довше — значить, і ми були потрібні, не йому, а мабуть тим, кого він залишав тут.

На хвилю стало зовсім тихо й з боку ворога, бо у нас уже давно було тихо. А потім з обох боків з горбків посунуло таки дійсно „видимо-невидимо“, як сарани, большевицького війська — китайців. Воно потоком заповнило по береги вуличку й котилось на нас з якимсь гудінням, наче вода з прорваної греблі.

Артилеристи наставили стрілен біля своїх гармат. Лежали кулеметники біля своїх „машинок“. І стояли ми — кіннотники.

Хвилини очікування, здавалось, були довгі, довгі.

Очі всіх були скеровані на командира... А він стояв, трохи схиливши голову додолу, і, ніби в такт чомусь, гладив перев'язь своєї раненої руки, переводив очі з кулеметників на гарматів, споглядав на ворога, й тільки іноді оглядався на нас, легко піднімаючи брови, ніби говорячи: кріп'їться, мої хлопці. Ми відчули наше завдання.

Гудіння маси китайців, які заповнювали вороже військо, перевернулося в якийсь рев. Усе ближче і ближче... Вже можна було розпізнавати окремих людей... Ще хвиля, і лава перекотиться через нас. Усе ніби скам'яніло на нашому боці: і командир, і гарматі, і кулеметники... Тільки коні нетерпеливо переступали дрібненько ногами, все просячи попустити натягнені поводі. Їздці лагідно гладили їхні шиї.

Полковник підняв руку.

І раптом — ніби прокинувшись з скаменіння — грізним громом грохнули гармати, заводили своїми довгими шнями кулемети.

Все злилося в пульсуюче рааа... рааа...

Нічого не можна було розібрати. Здавалося, ніби піднімалася якась маса, колихалася і падала перед гарматами; знов піднімалася, колишучись, перекручувалася — і знову падала... Чи то був ворог, чи то був гарматний дим? Як довго стріляли наші? Як довго все те тривало? Здається, потім була хвилина тиші.

„Коноводи, коней!“ — ця команда привернула дійсність.

Вулиця перед гарматами тільки копошилася. Кулеметники залишили саме погнуте залізо. Гарматі повитягали замки з гармат, — ці вже ніколи не стрілятимуть: відробили своє...

Вуличкою поміж кіннотою командир полку з старшинами проїхали в голову колони. Не оглядаючись, кроком від'їхав відділ у напрямку стації Мерефи.

Сталось усе це 24 грудня 1918 р.

Люди готовилися до Свят-вечора.

Цим можна було б і закінчити спомин „Під Мерефою”. Та гора з горою, як кажуть, не зійдеться, а людина з людиною може. Було ще тоді багато боїв з большевиками, махнівцями, григор'ївцями і нелегких походів. Десь у березні в районі Тального, на Київщині, прийшлося і мені залишити сотню та лягти в шпиталь у потязі, бо захворів на тиф. Довго той шпиталь блукав по залізниці; був і в Одесі, і, накінець, скинули тифозних хворих у військовий шпиталь у Тирасполі. На Великдень 1919 р. большевики зайняли Тираспіль. Із вояка Української Армії став я полоненим.

Десь аж літом, по всяких мороках, став я солдатом Тираспільського Охоронного куреня. Там застав уже наших старшин і козаків, що вийшли раніш мене зі шпиталю, в окремії хоті. Був той охоронний курінь нідочого. На списку людей кілька соток, але багато з них приходили, брали „пайок” і зникали. Дисципліни ніякої, муштри не було; на варту ставити не було кого. Тож все „вивозили” наші. Пузатий командир куреня Синиця теж мало-коли бував у частині. В канцелярії сиділи наші старшини і заправляли цим збіговиськом.

Десь недовго після мого прибуття до цього куреня, хорунжого Синицю заступив — як тоді казали — дійсний большевик, комбат Агєєв, москаль. З усього видно було, що Агєєв старий (курсовий) старшина російської армії та, мабуть, і не з малим ступнем — виходило полковник або підполковник. У день перебрання куреня новим комбатом частина була вишикувана на вулиці проти касарень (властиво це не були касарні, а пристосовані приміщення для війська). Ми, як і завжди, на лівому крилі — остання чота останньої сотні. Новий комбат звернувся до свого батальйону з промовою. Говорив Агєєв багато, промовець з нього був навіть добрий. Але з усього виходило, що він з нас зробить большевиків. Образово висловлювався він так: большевизм — це якась мірка, і до тієї мірки він піджене нас усіх. Хто коротший — підтягнеться, але коли при цій операції трісне, то, мовляв, справа його; а хто довгий до цієї мірки, того вкоротять, з голови починаючи. Було ясно, що в нашій хоті до всіх ця операція мала б бути застосована. Тяжко було слухати це.

І ось, коли Агєєв став уже розказувати нам, які то з нас, після його операції, стануть большевики, як гухне щось, і в цю ж мить цілу вулицю вкрило димом і порохом.

Вибухнув на рівнобіжній з вулицею склад з гранатами, — чув я, що це було діло нашого чотового.

По якійсь хвилині дим розійшовся, а порохи осідали. З цілого батальйону лишилося: Агєєв, де стояв, там і залишився, і лишилося ліве крило — бувших вояків Української Армії, а решту — як злизало...

Спокійним кроком підійшов новий комбат до нас і питає у чотового: „А ви чого не розбіглися?” — „Не

було наказу”, відповів наш чотовий Д., підполковник нашої армії. Агєєв пройшов вздовж фронту, пильно дивлячись кожному в очі. Повернувся знову до чотового і, піддячи крізь зуби: „Ви всі з Української Армії?” — „Так, товаришу комбат”, ревнув чотовий. „Мені казали про вас”, і дав наказ розійтись.

Агєєв з тою „міркою” не спішився. І знову вся служба в курені оперта була на нас. Правда, „шантрапу” він підтягнув; жидам дісталось від нього найбільше. Нам же стало після того значно легше, менше служби, — бо заїздили нас зовсім. Курінь виконував залогову службу в цілому місті: охороняв склади і т. ін.

Був це тривожний час, і у нас майже завжди тривожно: то румуни через Дністер затіють бомбардування міста на декілька годин, то повстанці десь під містом. Вихід із касарень був заборонений без дозволу самого Агєєва. А мені треба було на пару годин конче до міста. Дійшов я по інстанціях до Агєєва. Дозвіл він мені дав. І, коли я мав відійти, він раптом запитав мене, в якій частині я служив в Українській Армії. „В першій козацькій імені гетьмана Богдана Хмельницького пішому полку, в кінній сотні, в другій хоті”, — одрапортував я, залишаючись „струнко”.

Він пильно подивився на мене і знов питає, чи є ще Богданівці в батальйоні.

„Нема”, кажу. Хвилинка мовчанки — непевної для мене, і в голові застрочили думки. „Богданівець” — протягнув він, і, рубаючи кожне слово, продовжував: „а під Мерефою під Різдво минулого року був?”

Переді мною стала картина останніх хвилин бою під Мерефою. Відчув я, що вже по мені було видно, що я там був.

„Так, був”.

Він впер у мене свої сіросталеві очі, нахилився до мене і чую:

„А я був начальником тієї китайської дивізії! Зрозумів?” Нічого я тоді не зрозумів, — тільки вирчив очі. А він нараз викинувся на фотелі, і очі ніби впер у стелю. Божевільний регіт засмикав підлогою, стіни витягнулись у довезний вузький коридор, стеля закрутилася вітряком. Стало мені моторошно... і добре, що я мусів стояти струнко.

З регету вискакувало харчання: „Ну і наложілі же ви там кітайозам”.

І знову регіт... і знов...

Регіт цей був страшніший за вулицю перед гарматами в Мерефі.

Вашингтон, Д. К. 4 вересня 1959

УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ

Склали пожертви замість квітів на могилу побратимів:

Бл. п. Андрія Наконечного, активного члена ОбВУА — Відділ ОбВУА, Лос Анджелес — \$20.00.

Бл. п. д-ра Ю. Налісника і д-ра Г. Борисевича, б. адвокатів і визначних діячів на Лемківщині — д-р Осип Утриско — \$10.00.

Бл. п. сотника УНР Дробутіна — пані Марія Вовк — \$5.00.

Михайло Демянчук
б. хор. У.Г.А.

МІЙ ОСТАННІЙ НАКАЗ

Постій оперативного та матеріального штабів III Гал. Корпусу, чи пак III Ч. У. Г. Бригади ранньою весною 1920 року був у селі Буцни, чи Буцне, недалеко від Могилева над Дністром. Туди перейшли ми, поскільки собі пригадую, з села Митки, де доконали ми зірвання зв'язків із більшовиками та виступили збройно проти них, щоби з'єднатися з частинами Дієвої Армії, що боролась разом з польською армією проти більшовиків.

Штаб нашого Корпусу примістився в будинку школи, старшинська харчівня в хаті біля школи. Я був у той час управителем старшинської харчівні, так званим „менажемайстром“.

Одного дня — дати сьогодні собі не пригадую — мав я службу дижурного старшини при оперативному штабі. Наші фронтові частини стояли проти більшовиків; вислані до генерала Удовиченка старшини, між ними начальник штабу сот. Корнило Купчанко, — що мали за завдання повідомити Дієву Армію про наш перехід та усталити пляни нашого дальшого майбутнього, ще не повернулися і ми не знали нічого про наше найближче майбутнє.

Десь коло 11 год. перед полуднем почала більшовицька артилерія обстріл нашого села. Густо почали падати гранати, а часом обстріл набирав на силу так, що в селі творилося справжнє пекло.

Чи тому, що вже зближалася обідова пора, чи з інших причин службового характеру десь коло 12 години полудня у приміщеннях штабу не залишився ані один старшина штабу. Як дижурний остався тільки я сам, а в другій кімнаті, де була телефонічна осередня виконував в той день службу дижурного підхор. Микола Дем'янчук.

У той критичний час жахливого обстрілу села відбувалося якесь весілля. В часі перерви поміж вибухами гранат чути було десь не надто далеко від штабу весільну музику. Постріли та вибухи гранат розганяли на часок весільних гостей та музик, що йшли до шлюбу у підхмеленому настрої і вони наче курята розбігалися на всі сторони з дороги, крилися десь по обійстях, коли на часок гармати уцухали, знову збиралися у весільний похід та йшли далі. Я сам обсервував цей їхній весільний запал з ганку шкільного будинку. А гармати грали й грали.

В одному моменті, коли уцухли дещо гармати і я був у кімнаті, почув я якийсь невиразний крик з дороги. Я вибіг на ганок. На середині вулиці побачив я на коні польського старшину — мабуть поручника, — що, з револьвером у руці, питає за штабом корпусу. Я відповів йому, що штаб тут та спитав, в чому річ. На те запитав він мене, де є начальник штабу або шеф штабу, а почувши від мене, що ніодного з них під цю пору тут немає, бо ж це обідня пора, він дав мені такий приблизно наказ найвищого командування польської армії: „всі частини нашого корпусу — в той час

ми, здається, знову були повернули до назв частин з-перед часів злуки з червоною армією — мають до півтори години звинути фронт проти більшовиків, стягнутися до села Н — назву я забув, — перед селом здати полякам всю зброю і так розбросними податися в напрямі містечка Ялтушкова. За цим селом є вже польські фронтові частини, що мають наказ у випадку, коли б ми зброї не здали, вважати нас за ворогів та відкрити на нас вогонь. Ми зараз між двома фронтами”. Не можу пригадати собі більше з тої нашої розмови з польським старшиною. Він повернув скоро конем та почвалав в напрямі польських частин, залишаючи мене в клопітливому положенні. З вищих штабових старшин даліше ніхто не показувався до штабу. Я почув на собі в той час величезну відповідальність перед нашими фронтовими частинами за виконання цього виймкового наказу нового „союзника”. Короткий час наглив до діяння. Я знав дуже добре дислокацію наших фронтових частин в тому дні та оперативний наказ дня. Я мав також сталий зв'язок зі всіма частинами. Ще раз провірив я розміщення частин на фронті, впевнився у правильності цього та крикнув до підхор. Миколи Дем'янчука, щоб негайно лучив мене по черзі з усіма частинами. Зголошувалися команданти бригад-полків і я кожному з них давав наказ обережно відв'язатися від ворога-більшовиків та прямувати найближчою дорогою до села Н. та там скласти зброю й чекати дальших наказів у Ялтушкові.

На наше превелике щастя всі телефонічні отримання були добрі. Я вспів своєчасно отриматися телефонічно з усіма частинами, всі команданти зрозуміли наказ та заручили його виконання.

З черги дав я наказ частинам штабу, польовій жандармерії, телефонічній та технічній сотні, ітд. зі старшинською харчівнею включно пакуватися. Покликав я ординансів та дав їм наказ відшукати старшин штабу. Поволі походилися начальники поодиноких ділів та першим прийшов шеф штабу, ген. штабу отаман-майор Л. Льобковіч. Йому зголосив я докладно про все та про видані мною самочинно накази до фронтових частин. Зголошуючи це я мусів виглядати досить дивно, голос мій дрижав, бо я таки був сильно подервований всією справою та побоювався, чи не наварив я собі доброго пива. На моє заспокоєння от. Льобковіч одобрив мою поведінку та навіть похвалив мою рішучість та додав, що подасть сам особисто мене по підвищення в старшинському ступені та до відзначення, якщо ми даліше останемося військом.

В розпалі праці над пакуванням, що відбувалося в акомпаніаменті гармат та під час виїзду в наказаному напрямку ніхто не питав про генезу наказу. Бо й пережили ми таки недалеко села Буцне видовище, що всіма нами потрясло. Зараз по виїзді з села побачили ми ліворуч розтягнену розстрільну поляків. Більшовицькі гармати жарили по нашій валці як навіжені

так, що ми ледви живі вирвалися з цього пекла. У великій віддалі від села Буцне йшла ліворуч від дороги, що ми нею їхали, неглибока „мульда”. У ній — минаючи її — побачили ми сконсігновані колони польської піхоти, мабуть резерви. Були це галерчики у своїх голубих уніформах. Саме проїжджали ми повз ту „мульду”, як кілька гранат під ряд попало в ту людську гущу, з якої понеслися куски тіл у всі сторони, а крики „Сзуе Марія”, „Матко Боска” й інші неслися нам навздогін.

У деякому віддаленні позаду цієї колони виділи ми становище польської артилерії.

Тоді дехто з-поміж нас бачив на склоні яру, що був ще недавно за нашим фронтом, большевицьку розстрільну, що сходила до села Буцне.

В назначеному селі Н., згл. на його краю складали наші частини зброю зі зворушенням та сльозами в очах. Дехто цідував на прощання свій кріс...

Без пригод прийшли ми до Ялтушкова та розтабо-

рилися під голим небом над ставом. Над тим ставом палили ми деякі штабові документи, декілька писальних машинок вкинули ми до ставу. З Ялтушкова перейшли ми до бараків під Проскуровом.

У бараках під Проскуровом візав мене ще раз до себе от. Льобковіц та казав собі докладно переповісти перебіг того дня, коли я дістав наказ здати зброю і випитував мене дуже довго та докладно про все, навіть про мої думки та настрої у зв'язку з виконанням того наказу, багато собі нотував і заявив мені, що в той день завдяки моїй поставі, під час залишення нашими частинами фронтових позицій ми не мали ні одної втрати в людях.

Відтак ще не раз у Тухолі пригадував мені от. Льобковіц свою обіцянку підвищення в ранзі та мріяв про те, щоб ще творити нашу Армію. Він утік з табору в Тухолі разом з четарем Осипом Левицьким та щасливо дістався за границю. Четаря Левицького стрічав я опісля в Західній Україні.

БЕНКЕТ-АКАДЕМІЯ УСС В ТОРОНТІ

Дня 26 березня 1960 року заходами Відділу Української Стрільцескої Громади в Торонті (Канада) влаштовано Бенкет-Академію в честь новітніх мазепинців Українських Січових Стрільців.

Знімка зроблена по Академії. Точний опис Академії був в Новому Шляху.

- I-ий ряд: 1) М. Хархаліс, 2) М. Селешко, 3) І. Бачинський, 4) С. Черномаз, 5) П. Лозовський, 6) М. Девоссер, 7) Д. Троян, 8) С. Булак, 9) С. Віндик, 10) Я. Солтикевич, 11) І. Андрусак, 12) К. Обертас, 13) І. Ганущак.
 II-ий ряд: 1) М. Луців, 2) І. Голубець, 3) Т. Стрелець, 4) В. Тисяк, 5) В. Кривоус, 6) о. С. Хабурський, 7) С. Тербуш, 8) І. Когут, 9) Т. Лотоцький, 10) М. Савчин, 11) І. Кузич.
 III-ий ряд: 1) Ю. Темник, 2) В. Левицький, 3) М. Пелешак, 4) К. Ващук, 5) А. Молодецький, 6) Й. Гіряк, 7) І. Ковталюк, 8) А. Мондяк, 9) П. Веприк, 10) М. Луцький, 11) І. Проців, 12) Ю. Дякунчак, 13) А. Моспанюк, 14) Т. Витвицький, 15) В. Маряньський, 16) І. Цибульський, 17) П. Петруняк.

О. Бакай

З АВСТРИЙСЬКО-РУМУНСЬКОГО ФРОНТУ I-ої СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Частина, в якій я служив, це був віденський 8 полк польових гавбиць, який рекрутувався переважно з віденців-німців. Інших національностей в тому полку не було. Один я, як українець, попав був туди зовсім випадково.

Цей полк належав до альпейського корпусу і був до деякої міри упривілейований, подібно, як цісарські стрільці. В ньому служили віденські шляхтичі, а навіть Габсбурги і з того приводу ми носили обов'язково на шапках „едельвайс" (суха альпейська квітка).

З початком війни цей полк був на французькому фронті, а з вибухом війни з Італією, був переведений на італійський фронт. По дворічному побуті на південному фронті, полк поніс був значні втрати так, що треба було нових доповнень і відпочинку. І тому в 1917 році переведено його на румунський фронт, де мало наступити доповнення в людях і конях.

Це була для нас велика радість, що нарешті ми вийшли з високогірського терену і зтяжних боїв, на простори рівнини.

В Румунії після двотижневого відпочинку і доповнення, полк розділено батареями на різні відтинки фронту, на заміну німецьких батарей, які в поспіху перенеслися на французький фронт. Мою батарею приділено було до піхотної дивізії, яка займала фронт вздовж річки Путна, недалеко міста Фокшани.

Ця річка розливається там досить широко, в різні відноги, що творило окремі затоки, зарослі високою тростиною, вільхами і дикою травою.

Було це зимою 1917 року. Сильні морози і східні вітри без снігу, так, що всі ті затоки і річка були покриті грубою верствою льоду, а всяка зарісль виснажена морозами сторчала зовсім суха, що творило для нас не погане замаскування. Таке замаскування простягалось в запілля, бо на управних колись ґрунтах росла висока дика трава і різне бадилля.

В запілля були опустілі румунські села. Стояли порожні розбиті доми й інші будинки, в яких розмістились були запасні частини, коні то-що.

По західньому боці річки були австрійці і німці, а по східньому румуни і москалі. Окопи нашої піхоти проходили „zigzagami" недалеко річки, а над самою річкою були гнізда польових стеж і обсерваційних пунктів.

В тому часі на фронті було назагал спокійно, за винятком малих перестрілок і нічних випадів. Обі сторони були вже втомлені війною і всі очікували якогось кінця. В кожному разі йшла рухлива підготовка до рішального удару, який мала принести весняна офенсива. Нагромаджувано запаси зброї й амуніції, яку накопичувано в різних кріївках.

Одного дня над ранком, ще темно було, піднеслась нагло з нашого запілля велика заграва пожежі, яка з великою скорістю розтягалась на всі боки, та гнала в напрямі фронту, бо туди тягнув вітер. Пожежу

посиливали сильні експлозії амуніції, яка була розміщена в запілля. Ми були заскочені і не знали, що діється. Аж по якомусь часі запілля повідомило, що це стихія степової пожежі. Перед пожежою гнались з запілля табуни військових коней, яких випущено, чи зірвались з припонів, одним словом гнались, як навіжені в напрямі річки. З кінями втікали також стенові вовки і це наганяло ще більшого страху у коней.

Ми дістали наказ ловити коней і гасити вогонь, але це не була легка справа, бо вогонь поширився вже був у десятки кілометрів і гнався чимраз ближче до фронту. З початку це не виглядало на велику загрозу, бо в окопах можна було якось хоронитись, але як пожежа дібралась до складів амуніції вже таки на фронті, ми опинились у безвихідному положенні, хіба, що переходити на бік ворога. Отже наступило велике замішання, ніхто не знав, що і як робити, а коні розшаліли експлозіями, іржали, падали, скакали на дротяні засіки, а інші гнались вихром вздовж річки вглиб Румунії. З чого постала пожежа — того ніхто не знав.

Москалі, по другому боці річки, вийшли на окопи, щось кричали, вимахували руками — ніби втікайте до нас. Я був тоді на обсерваційному пункті з першим офіцером батареї. Він знав, що я українець, то ж повинен би розуміти, чого вони хочуть. Однак я не міг схопити слів, бо відстань була досить далека, а по нашому боці пекло.

За яку хвилину появився на леді річки російський „унтер", з білою хустиною на гвintівці, став і кричить: „Вніманіє! Сво благородіє генерал, командір фронту, разрiшил допустити вас на льод речки, щоб не згарелі — стрелять не будем". Я переповів, про що він говорить і за хвилину все, що жило рушило з окопів на льод. Отже сталось щось небувале у війні.

На льоді річки густою масою стояло військо, як на Водохрещі. Всі зі зброєю в руках. З другого боку рушили лавою москалі над річку, кричали, сміялись, аж хтось там довів їх до порядку. Вони були також зі зброєю, але ніхто не стріляв.

Пожежа дійшла до берега річки і погасла. Тоді наступило питання, що буде? Чи не підступ? Чи не скосять вони нас тут максимами? Та ні! появився знову, як на диво, той „унтер" і скричав „кончено! спасісь, так давай назад!", а за цим донеслись ще якісь голоси „стрелять людей в такому положенні не полагається!" Не чекаючи на дальші накази всі йдучи назад вернулись в свої окопи, без втрат в людях. Пропали лише коні, які перебігли на їх сторону.

Як опісля ми довідались, це не були москалі, але українці з нашого Поділля. Врешті це був вже 1917 рік, коли тріщали вже основи російської імперії.

В кожному разі це була війна, також жорстока, яка забрала мільйони жертв в людях, але все таки було почуття гуманності. А як було в другу світову війну? А як буде в третю? Куди гряде людство в нинішній добі?!

Євген Рудий

„ЦЯСТЕЧКО”

З записника УСС-а

Якщо комусь попаде до рук альбом УСС, то в ньому знайдете на сімдесятій сторінці світлину сізового стрільця, а під нею напис:

„Стрільць „Цястечко”. Його знали всі Стрільці та любили за веселу вдачу, дотеп і товариську прислужність. Дійсне його прізвище забулось. Він поляг у бою на Лисоні в обороні товариша”.

Стільки про нього в альбомі. Цястечко знали стрільці, що були з ним на фронті. Цястечко прийшов до УСС-ів по боях на Маківці, як стрільці займали свої позиції під Болеховом. Він продирався зі Львова через московські укріплення, щоб зголоситися до УСС-ів.

По щасливому переході московської бойової лінії Цястечко зголосився в отамана Гриця Коссака, командира Другого куреня і просив, щоб його прийняли до бойової сотні. Він вправді військово не вишколений, але з москалями дасть собі раду, бо — мовляв — це така череда, що сама йде на заріз.

Місцем постою Цястечка був Львів, кінець вулиці Замарстинівської, а домівкою звалища старої цегольні, куди він часто заходив зі своєю братією на нізліг. Це були такі бездомні, як і він, що трималися здалеку від поліції, яка за ними „шниряла” по цілому Замарстинові, щоб їх, як каже Цястечко „впакувати до фурдиги” за те, що викрадали господиням продукти з возів на ярмарку у Львові.

Про Україну Цястечко не знав багато, бо де ж мав навчитися? Він знав, що його покійна мати Юстина була українського роду й походила з Загір'я коло Львова. Свого батька Цястечко зовсім не пам'ятає і не знає, хто він властиво був, бо мати, поки померла у Львові, ніколи про нього не згадувала.

З того часу Цястечко жив на власнім хлібі. Таке собаге життя надоїло Цястечкові по самі вуха, а візні конфлікти з поліцією відбирали йому сон з огей. Щоб раз назавжди покінчити з цим крамом, Цястечко постановив собі вступити до УСС-ів і бити москалів.

У Команді Куреня з Цястечка мали багато потіхи, коли він оповідав їм львівським жаргоном про свої подвиги з москалями і як його

москалі хотіли повісити на лямпі за шпигунство.

Виголоднілого й збідованого Цястечка отаман Гриць Коссак приділив до пробойової сотні. Цястечко дістав стрілецький однострій, білля, взуття й харзі. Він скоро прийшов до себе, а з часом навіть дуже добре зувся у стрілецькій громаді. Українську мову Цястечко теж дуже скоро опанував, хога не забував до неї вліпити кілька слів щось із львівського жаргону: „Пане гитаржу, прийхала до вас пані гитаржова — ото буде скура в робоце”.

Коли УСС-и мали відпогинок, Цястечко часто бавив їх своїми львівськими оповіданнями, від яких хлопці лягали зо сміху. У засі боїв для Цястечка навіть на фронті не було нічого неможливого. Дуже часто у важких ситуаціях Цястечко нізгю підповз до бойової лінії і доставив хлопцям набой до Максима*) ги до кріса. У такий самий спосіб Цястечко доставляв на фронт хліб, цигарки, а нераз притягав цілу польову кухню з кавою, ги „менажею”. Рухами й мімікою Цястечко наслідував кожного старшину ги підстаршину, головно тих, що були в службі „пси”.

Але одного разу якось так склалося, що Цястечка замість до кріса, приділили до „футражу” коней. Йому дали гладеньку Катиліну от. Гриця Коссака й сужороброго Розінанта пор. Цяпки. Цястечкові така зміна з кріса на коней спогатку не дуже подобалась, бо він з кіньми ніколи не мав до діла, але наказ є при війську наказом і немає на це ради. Пор. Цяпка вказав Цястечкові магазин, у якому він має „фасувати” овес і сіно, та як треба виділювати порції для коней.

Обсервуючи австрійську господарку, Цястечко знав, що Австрія буде незадовго викінжена та що від таких скупих порцій коні можуть поздохати. Цястечкові не лишалося нічого іншого, як повернути до замарстинівських метод. Він йдуго до магазину звизайно надягав на себе довгі штани, заз'язував їх надоліні тісно

*) Максим — машинний кріс.

шнурозками і так вибирався по фасунок вівса для коней.

Цястезко ніколи не спішився ставати в зергу, щоб скорше дістати фасунок, а підсвистуючи проходжувався в магазині поміж мішками з вівсом і не жалував всипати собі до штанів кілька порцій вівса. Як уже Цястезко був готовий з цим крамом, тоді забирав свій скромний фасунок і виходив струнко з магазину, бо в колінах аж ніяк ноги не згиналися.

На квартирі Цястезко розв'язував у штанях шнурозки, а овес сам собою сипався на долівку, як з мішка. Такими штуками Цястезко придбав кожного дня по кілька порцій вівса. Катиліна, крім звичайної, діставав ще одну порцію вівса більше, бо був гладенький, як великодня паска, а Розінанте діставав дві порції більше, щоб поховав собі кості. Розінанте ріс, як на дріжджах, а пор. Цяпка тішився, що доганяє Катиліну. Свою подяку пор. Цяпка казав

висловити Цястезкові у сотенному наказі похвалу за добру опіку над кіньми.

Після відзигання наказу пор. Цяпка казав Цястезкові виступити з ряду на три кроки вперед, як відзначеному стрільцеві. Коли Цястезко виступив з ряду й обернувся, щоб відійти, пор. Цяпка скомандував: — „Вернись!” Цястезко завернув і став на „позір”. Тоді пор. Цяпка запитав Цястезка, зому у нього негищені зеревикки.

Цястезкові стало ніяково, бо він не сподівався такого афронту. Пор. Цяпка тоді каже: „За те, що ти не вигистив зеревиків, даю тобі дванадцять годин кімнатного арешту”.

Цястезко, не надумуючись довго, відповів:

— Пане поругніку, голошу служняно, що у вас теж зоботи не гищені!

Пор. Цяпка подивився на свої зоботи й каже: — Справді не гищені. То даю тобі ще 24 години кімнатного арешту за себе.

ЮВІЛЕЙ ПРЕЗ. Д-РА С. ВИТВИЦЬКОГО В ТОРОНТІ, 20 СІЧНЯ 1960 РОКУ

На знімку: 1-ий ряд — сидять від права: Е. Пастернак, І. Янішевський, М. Селешко, д-р С. Витвицький, ген. М. Садовський, В. Бойко, О. Гавриш.

2-ий ряд — стоять з-права: І. Ліліцак, В. Брух, Г. Мигович, Р. Голод, Д. Федик, д-р М. Малецький, В. Янішевський, Я. Козловський, д-р О. Бойко, Е. Борис, О. Тарнавський, Б. Зорич, А. Івахнюк, П. Головатий, З. Зелений, С. Паладійчук.

З ДІЯЛЬНОСТІ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОБВУА

17 вересня 1960 р., на початку нового громадського сезону в ЗДА, відбулося в місці осідку централі ОБВУА, у Філадельфії, в домівці ЗУАДК-ту, засідання Головної Управи ОБВУА, якому проводив президент д-р В. Галан, а привітними були: д-р І. Козак, інж. І. Поритко, М. Вайда, д-р М. Рибак, д-р О. Утриско, И. Вишневецький, О. Сарахман, І. Кедрин-Рудницький і П. Постолок.

Окремі члени Головної Управи складали звіт про свої діли. Найбільше уваги присвячено справі дальшого видавання „Голосу Комбатанта”, при чому ред. Кедрин доповідав про отримані й замовлені матеріали та передбачений зміст найближчого числа, а П. Постолок інформував про фінансовий стан видавництва. За 1959-60 р.р., до 6-го числа включно, вплинуло до каси „Г. К.” \$ 1.826, в тому з оголошень \$ 729, на Пресовий фонд \$ 322, решта з передплат. Найпоганішою позицією є залежності від Відділів і членів за отримані числа „Голосу Комбатанта”: вони винні разом велику суму \$ 1.494. Якщо та сума була б прийшла до каси Видавництва, не було б ніякого недобору. Головна Управа призначила до цього часу дотацію на „Г. К.” у 1959 р. — \$ 900 і в 1960 р. — \$ 200. Одно число коштує нас кругло \$ 700, ото ж при існуванні 720-х передплатників, плюс понад 250 примірників, які розходяться в кольпортажі плюс прибуток з оголошень — цілком покривали б кошти видавання „Голосу Комбатанта”, як би Відділи й окремі передплатники, члени організації, не виявляли жалюгідного легковаження — не присилаючи дрібної квоти річно \$ 2 за 4 числа журналу. Доповідачі називали Відділи і тих деяких побратимів, які були привітними на останньому Делегатському З'їзді та самі декларували свою співпрацю і обіщували вирівняти залежність, а після того навіть не відповідають на листи в цій справі! На внесок інж. І. Поритка рішено уладити літом наступного року „День українського вояка” за порозумінням Управ Відділів Нью Йорку і Ньюарку з доходом на „Г. К.” На внесок д-ра І. Козака рішено звернутись до Відділів, щоб при кожному Відділі призначити — за добровільним згошенням — одного побратима, який займався би справами „Голосу Комбатанта”.

Скарбник И. Вишневецький, ствердивши, що за літні місяці Відділи взагалі не присилають членських внесків, запропонував вислати Обіжник до всіх Відділів з вимогами: 1) щоб Відділи вплатили залежні внески, 2) щоб вони стягнули від кожного свого члена по \$ 1 на Пресовий Фонд „Голосу Комбатанта” і 3) щоб розпродати книжку д-ра М. Стахова, „Перша советська республіка”, видану ОБВУА, по зниженій ціні \$ 1. Всі ці пропозиції одногосно прийнято з додатком П. Постолока, щоб усім членам ОБВУА, совісним передплатникам нашого журналу, розіслати згадану книжку з офертою знижкової ціни, в переконанні, що наші комбатанти-громадяни не відмовляться скористати з нагоди і за такий малий гріш дістати таку цінну книжку. Прийнято постанову про видачу двох чи-

сел „Г. К.”, у жовтні і в грудні 1960 року. Затверджено звіт ред. І. Кедрина про справу консолідації на видавничому ґрунті.

Д-р М. Рибак доповідав про справу Воєнного Хреста. Вплинуло 136 анкет з 7-х Відділів і 6 безпосередньо до Головної Управи. Доповідач інформує про отримання ним приватного листа від през. д-ра Ст. Витвицького в справі конфлікту, що виник у цій справі між Братством УСС і керівником військового ресорту в Виконному Органі УНРади, ген. А. Вовком. Рішено чекати на відповідь від ген. А. Вовка на листа Головної Управи з 16 липня 1960 р.

Д-р І. Козак інформує про стан справи збудування пам'ятника Борцям за волю в Глен Спей. Стверджено, що збіркові листи Комітет для цієї справи вже розіслав. У справі одностайних хрестів на могилах побратимів померлих в ЗДА на внесок інж. Поритка обрано Комісію у складі п.п. Алексеви́ча, Вайди і Остап'яка, яка з різних мистецьких проєктів має вибрати й запропонувати один проєкт. Відділи створили б у себе окремий фонд для будови одностайних намогильних хрестів.

Звіт про І. Поритка про стан Суспільної Служби Комбатантів — поміщуємо окремо. Рішено, щоб персональні дотації не перевищували квоти \$ 25. Дебатовано над способом переведення найближчої збірки на Інвалідів. — У зв'язку з появою образливих для українського Війська споминів д-ра Лонгіна Цегельського рішено висловити подяку д-рові С. Ріпецькому за прегарну рецензію-відповідь у „Вільній Україні”, як також подяку З. Стефанову за ділову рецензію на книжку д-ра Н. Гірняка. Підкреслено вартість таких ділових рецензій в „Голосі Комбатанта” з відзначенням заслуг у цій справі інж. М. Кураха. Обмірковано справу Переходового Відділу при Головній Управі. Висловлено признання за ведення цього Відділу И. Вишневецькому і обрано його надалі головою. О. Сарахман, голова Відділу в Честері, підніс справу конечности швидкого полагоджування справ між Відділами і Головною Управою.

Засідання Головної Управи, яке почалось о год. 10 ранку і скінчилось о год. 4 попол. з короткою перервою на спільний обід.

ОДИНОКА У ФІЛАДЕЛФІ
УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ ВЗУТТЯ

ФОРТУНА

ВЛАСНИК: УКР. КОМБАТАНТ

Має на складі у великому виборі взуття
для цілої родини найкращої якості.

515 W. Girard Ave.

Tel.: CE 2-6342

Д-р О. Утриско

ПРИЧИНКИ до спогаду „Комарнянці в УГА”

У списку комарнянців, кол. вояків УГА, поміщеному в чч. 4 і 5 „Голосу Комбатанта”, помилково пропущено особи, список яких доповнюю:

- 1) десятник Осип Пеленський (прозваний „Шваб” з приводу його народження і довшого побуту у Відні).
- 2) Олекса Пеленський с. Федька (опісля член оперної

Сот. Іван Сітницький,
командант гарматного
старшинського ви-
школу в Станиславіві
і Кам'янці Под. (1919)
† 1947 р.

оркестри міського театру у Львові). 3) Михайло Пеленський с. Панька з передмістя Лип'є. 4) Гринько Пеленський с. Михайла з передмістя Лип'є. 5) Володимир Пеленський (прозваний „Радецький”) з передмістя Лип'є. 6) Василь Ференчук. 7) Іван Ференц (УСС). Іван Хижак (за австрійських часів податковий урядовець), загинув на Україні.

Таким чином разом було 174 комарнянців в УГА.

Після похоронів (1 липня 1938 р.) Начального Вожда УГА ген. Мирона Тарнавського, за старанням ко-

Пор. Клим Утриско,
командант сотні 7-ої
бригади УГА загинув
7 червня 1919 р. у
славній Чортківській
протиофензиві при
здобутті м. Ягольниці
б. Чорткова.

марнянців, кол. вояків УГА, в перших днях липня 1938 р. у вщерть виповненій кол. вояками і численним громадянством парохіяльній церкві в Комарні була виставлена символічна домовина з портретом ген. М. Тарнавського і відправлена панахида при гарному співі хору, при чому парох о. Гр. Кліш виголосив патріотичну проповідь.

7-го серпня 1938 р. (неділя по пол.) у 40-ий день після смерті Нач. Вожда УГА зішлись кол. вояки УГА на високому церковному майдані (біля старої де-

Чот. Ілярій Ольховий,
старшина 8-ої бригади
УГА. Помер 1953 р.
в Нью Йорку.

рев'яної парохіяльній церкві). Два сурмачі з місцевої сокільської оркестри затрубили до апелю. Всі комбатанти стали у двох лавах, а найстарший рангою сот. М. Ліщинський доручив підхор. М. Здеркові передати звіт. При нагоді звіту сот. М. Ліщинський промовив до зібраних, підкреслюючи велику втрату із смертю ген. М. Тарнавського, пам'ять якого вшановано одноквилинною мовчанкою. Національним Гимном закінчився апель. Опісля всі комбатанти стали до знімки, поміщеної у 4-му числі „Голосу Комбатанта”.

Пор. Микола Сітницький,
радіотехнік при
Нач. Команді УГА,
† 1934 р.

СТАРА І МОЛОДА ВОЙНА

(Фейлетон)

Молодий студент, що недавно відбув службу в Американській Армії, при тому трохи маляр, трохи філософ, розповів мені таке про свою зустріч з нашою „старою войною”.

— Я прочитав у „Свободі” оповістку, що місцевий Відділ нашої комбатантської організації влаштує в своїй домівці доповідь про стратегію в модерній війні. Це мене зацікавило і я пішов туди. Публіки не застав багато — кількох старших панів, з молоді, крім мене, нікого. Тут я зразу і довідався, що доповіді не буде, бо прелегент живе в Ньюарку, а сьогодні ранком вибух страйк у підземній залізниці, і він не має зим прийхати. Шановний доповідач, розуміється, належав ще до цих, незмоторизованих був. вояків...

Надворі випала тоді погана погода, падав дощ змішаний зі снігом, і ніхто не квапився іти додому. А в домівці було тепло, затишно, пані з буфету подали чай з тістогками, от, і позалася приємна гутірка, як то у нас кажуть, при склянці чаю.

Скоро я переконався, що ці старші панове, це не звизайні собі з'їдачі хліба, це наша Історія, угасники Визвольних Змагань, активні співтворці нашого славного, хож і не завжди веселого минулого. Один з них командував сотнею в боях за Львів, другий в'їхав на голі загоны кінноти до Золотоверхого Києва, третій брав угасть в Зимовому Поході. А всі були знаменитими оповідачами, цікаво й барвисто змальовували свої переживання, наступи, відступи, бої та походи.

Одне мене здивувало, що для них це дазнеминуле було ще сьогодні живою дійсністю, ніби все те сталося тільки вгору, це була минушина, транспонована на сугасність, і нею вони жили, віддихали. Так, наприклад, один добродій твердив, що немає і не буде кращого війська за його гуцулів з 1-шої Коломийської Бригади, другий казав, що найкраща в світі кіннота, це горношлизники в широких шараварах. А бувший старшина артилерії заявив, що він не проміняв би жадної моторизованої частини за свою батерію польової артилерії, яку, мовляв, коні тягнули, а хлопці попихали...

Я слухав і слухав їх оповідань, і раптом мені здалося, що я впав із центру сугасного світу, з Метрополії Нью Йорку, в якийсь інший, давновідгомонілий і забутий „Пронащий світ”, просто — в іншу епоху, в інше сторіччя! І з враженням, що мене свідомо, ти несвідомо опанувало, я поділився з цими шановними панамі, — хож може й не повинен був цього робити.

Передусім — вибагився за те, що я, такий зелений ще молокосос, встраваю в поважну розмову таких заслужених громадян, як вони. Я склонюю в пошані голову перед заслугами, які вони поклали в боротьбі за свободу й незалежність українського народу, а так само з респектом ставлюся до цих військових формацій ти родів зброї, що були активними в I-ій світовій війні, ти під час наших Визвольних Змагань.

Але сьогодні, в облизгзі сугасного змеханізованого світу — це все вже тільки історія, це пам'ятки, які треба здати до національного музею. І тут я вдарив їх по голові ракетною артилерією, балістичними стрільнами, „спутніками”, джеатами і суперджеатами, атомовими підводними зовнами та всім тим несамовитим арсеналом модерної зброї, що є в посіданні Америки...

Вони слухали мене на вид поважно, ввізливо, в нігому мені не перегили, добродушно помахували головами, тільки час від часу (я це запримітив!) обмінювались знагущими поглядами і злегка підсміхалися... Тоді мені здавалося, що ці старші, сиві і лисаві панове, трактують мене, як хлопзика, що нагитався фантастичних „наукових” романів, таких тепер популярних „саєнс фікшенс”, або тільки що вернувся з кіна, де багив пригодницьку кінокартину про наїзд марсіян на Землю, або щось подібне... І тому вони так вибагливо мене слухали і все мені прощали.

І, знаєте, що я вийшов злий з домівки, злий і сердитий на цих могіканів (як називав їх у душі) за те, що вони живуть лише своїми споминами і застрягли по самі вуха в минулому! Та потім, на вулиці, як мене трохи провіяв холодний вітер, я передумав справу і прийшов до іншого висновку: може воно так має бути, може це добре, що вони живуть минулим, коли

3 ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

ЦЕ НЕ БУЛА ПОМИЛКА

В „Голосі Комбатанта” ч. 5, Нью Йорк, Весна 1960, — появився спомина з часів нашої Визвольної Боротьби про один епізод з боїв Окремої Кінної Дивізії — під наголовком „Мої дві помилки”, в якому автор, один із моїх колишніх підлеглих старшин за часів мого командування тією Дивізією, а нині, на еміграції ген.-хор. О. Вишнівський, зробив під мою адресу, як командира, декілька завваг, які мене вразили. Не бажаючи залишити цю справу без в'яснення, прошу ввічливо не відмовити мені місця у Вашому цінному журналі і помістити оцю мою замітку:

Шановний Автор описуючи свою участь у арієргардному бою нашої Дивізії проти червоної московської кінноти 10 червня 1920 р. під селом Оріхівці близько Збруча, висловив свої критичні погляди з приводу моїх наказів.

Тоді то наша Дивізія, відступаючи під безпосереднім натиском ворога за непроглядно темної ночі, коли, як згадує Автор, „на один крок віддали вже нікого не було видно”... „дійшла до яру, що пересікав шлях відступу. Перейти цей яр можна було лише через вузький місток”. Автор спомину вважає, що „спроба перейти кіннотою місток в непроглядній темряві і поспіху, під натиском ворога, була б безглуздя” і далі каже, що... „відповідне рішення напрошувалося само собою: відкрити кулеметний вогонь навмання (цілі не було видно), але вздовж шляху, в напрямку так близької ворожої колони” і додає, що внаслідок того „ворожа кіннота була б перетворилася в купу кінського і людського м'яса”. А про мене каже: „Командир Дивізії не домислився цього. Його рішення було інше, не менш безглузде, як перехід через місток”... „Він наказав контратаку...”

В бойовій обстановці, та ще при такій ситуації, як була при тому відвороті нашої Армії, яка відходила

сугасне до них не промовляє? Оце минуле, подумав я собі, це не тільки горні шлики, криві шаблі і таганки, це ж найкращі роки їхньої молодости, це їхні юнацькі пориви і мрії, це героїчна боротьба за велику, хог і не здійснену Ідею. Може вони й щасливі цим, що мають що згадувати, що можуть з цього минулого зертати духозу силу і снагу до нелегкого життя на гужині. А може вони й не такі-то вже й наївні та відсталі, щоб не розуміти сугасної військової технології, а просто не хогуть в нинішній атмосфері виректись свого минулого?!

Чи ми, так зване молоде українське покоління, будемо колись хог такі щасливі, як згорбляться наші плегі і сріблом припорощатся наші скроні?..

І к е р.

з агресивними виступами проти ворога, рішення треба було приймати негайно і рішуче.

В обставинах, що їх подано вище, найкращим, так сказати б клясичним способом оборони проти наступаючого ворога та для його затримки і збентеження, було відняти в нього ініціативу і перейти в контратаку. І я той „безглуздий” наказ видав і того не жалію. Цей наказ відважно виконав серед інших моїх завзятих дивізійників і Автор спогадів, тепер ген. О. Вишнівський. Ворог був заскочений тією ненадійною, відчайдушною контратакою і кинувся врозтіч. Наша бойова задача була виконана і виграна без болочих втрат в людському складі Дивізії.

Автор радить тепер, що в тій ситуації напрошувалось інше рішення, а то відкрити кулеметний вогонь. Але ж відомо, що нічне стріляння та ще по невидній цілі, дає зовсім низький відсоток попадань. Крім цього, це ж не було б відібранням від ворога бойової ініціативи, а лише півзасобом для пасивної оборони. До того ж наші кулемети могли б викликати таку ж відповідь збоку ворога. Вогонь же ворога міг спричинитися з уваги на нашу скрутну ситуацію, до замішання, сум'ятні між козаками. А може, як припускає Автор в іншому місці свого спогаду, коли б командир червоних був відповідною людиною, то вона „не злякалася б і пустила б в рух проти нас кулемети — Окрему Кінну Дивізію були б тоді знищили”.

А так я вивів довірену мені Дивізію незнищеною.

Я вірив в завзяття своїх козаків і лицарськість своїх старшин і вони на прикладі Автора тих споминів, який мене так тепер скритикував, тоді цей наказ славно виконали.

Цих кілька пояснень та пригадувань з науки про ведення боїв хай піднесуть славу нашої Окремої Кінної Дивізії, а не зменшують.

Шикаго, 31 травня 1960 року.

Іван Омелянович Павленко, генерал-хорунжий

**

СПРАВА ОДНОГО ВІРШУ

Прошу ласкаво помістити в наступному числі „Голосу Комбатанта” моє пояснення щодо віршу „Симоніві Петлюрі”, що його надруковано в попередньому числі названого журналу під моїм авторством. Цей вірш передала Редакції „ГК” без мого відома третя особа, зовсім непоінформована щодо його першоджерела.

Про це джерело я й сама на протязі 12 років не знала, вважаючи автором детально розробленої, але невдало ритмованої канви цього вірша п. С. Ш., що його дав мені для обробки, — за моїм розумінням, як його власний твір, навіть без заголовка. В 1948 р. і донині, я ніде й ніколи не дала того вірша до преси, бо не вважала його своїм. Тепер я опинилася в прикрому становищі перед дійсним автором М. Оверковичем (М. Витинським), який зголосився, пізнавши в моїй обрібці свого вірша.

Немає зла без добра. Радію все ж, що до журналу „Голос Комбатанта” завдяки такій помилці зголосився автор багатьох віршів на суто військові теми.

Нью Йорк, 11 жовтня 1960 р.

Дарія Цапко

ЗАКЛИК ДО ВІДДІЛІВ ОБВУА

ГОЛОВНА УПРАВА ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ
ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ

Филадельфія, Па., 11-го жовтня 1960.

О Б І Ж Н И К з. 1/1960

Головна Управа ОБВУА на своєму засіданні, дня 17-го вересня 1960 р. рішила звернутися до Управ всіх Відділів ОБВУА в таких справах:

1. „ГОЛОС КОМБАТАНТА”. Головна Управа оцим звертається до Управ Відділів ОБВУА з проханням обов'язково впорядкувати справу передплати і поширення журналу „Голос Комбатанта”. Обов'язково треба вибрати одного з-поміж членів Управи Відділу, або кооптувати відповідного Побратима до Управи Відділу, щоб він зайнявся збіркою передплати і поширенням „Голосу Комбатанта” між членами. 6-ий Загальний З'їзд делегатів ОБВУА 23-го квітня ц. р. одностайно прийняв постанову про обов'язок всіх членів ОБВУА передплачувати „Голос Комбатанта” і точно пересилати передплату.

2. „ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО ВОЯКА”. ГУ ОБВУА рішила щороку влаштовувати „День Українського Вояка” в місцевості за взаємною згодою заходами Відділів ОБВУА у Филадельфії, Нью Йорку, Ньюарку, Нью Гейвені, Амстердамі і Честері. Чистий дохід призначено на пресовий фонд „Голосу Комбатанта”. Гол. Управа ОБВУА оцим взиває всі Відділи ОБВУА, щоб також щороку влаштовували „День Українського Вояка” з відповідною програмою, а чистий дохід пересилали на пресовий фонд нашого органу.

3. ЛИСТОПАДОВА ЗБІРКА. Суспільна Служба Комбатантів, оцим звертається до всіх Відділів ОБВУА, щоб як кожного року, так і цього року перевели ЛИСТОПАДОВУ ЗБІРКУ на допомогу Українським Інвалідам. Збіркові листи в залученні.

4. ЛИСТОПАДОВІ РОКОВИНИ. ГУ ОБВУА доручає всім Відділам ОБВУА, щоб разом з іншими громадськими організаціями гідно відзначили ЛИСТОПАДОВІ РОКОВИНИ.

5. „ВОЄННИЙ ХРЕСТ”. Справу признання „Воєнного Хреста” всім б. Воякам Українцям ГУ передала окремій Комісії, яка звернулася до керівника військових справ в УНРаді. Го-

ловна Управа рішила вичекати на конкретну відповідь, щоб приступити до дальших кроків у цій справі.

6. СПРАВА ПАМ'ЯТНИКІВ НА ВОЯЦЬКІ МОГИЛИ. Головна Управа ОБВУА покликала тричленний Комітет для оформлення стандартних вояцьких хрестів на могили всіх б. Вояків Українців у ЗДА.

7. ЧЛЕНСЬКІ ВНЕСКИ. Головна Управа ОБВУА прохає всі Відділи, щоб вчас пересилали членські внески до Централі, бо вся діяльність ГУ ОБВУА оперта тільки на фондах одержаних від Відділів.

З вояцьким привітом!

ЗА ГОЛОВНУ УПРАВУ ОБВУА:

Д-р Володимир Галан,
президент

Микола Вайда,
секретар

ПОМИНКИ ПО ВОЯКАХ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ В БАВНД БРУКУ

12 червня 1960 відбулась на цвинтарі в Бавнд Бруку панахида по вояках Української Армії, які тут спочили. Панахиду відправили о. Богдан Желехівський і протоєрей о. Микола Рибачук, колишній полковник Української Армії. На панахиду прибули з прапором спеціальним автобусом члени Відділу ОБВУА і Жіноча Секція з Филадельфії.

В той сам день відбулось посвячення пам'ятника на могилі президента УВАН М. Ветухова, через що панахида відбулась дещо пізніше, як було передбачено. Після посвячення пам'ятника багато гостей прийшло на панахиду. З гостей, що тут прибули слід відмітити през. д-ра Витвицького, голови ВО УНРаді Миколу Лівницького, дир. В. Дорошенка й інших представників наукового світу. Після панахиди інж. Іван Остап'як виголосив коротку, зворушливу промову, а о. Рибачук з кадильницею обійшов всі могили кол. вояків.

Пані з Жіночої Секції Відділу ОБВУА з Филадельфії — голова Тамара Омелюсік, п-ні Олена Дяченко, Наталя Гонта, д-рова Несд, генералова Наталя Стефанів, Матвієнко й інші приготували у церковній галі смачну перекуску для учасників поминок, куди теж запрошено ген. Ол. Загородського, през. д-ра Витвицького, дир. В. Дорошенка й інших гостей, що брали участь у панахиді. Голова Виконного Органу УНРаді зараз по панахиді від'їхав автом до Честеру, де на нього чекали архієпископ Мстислав й інші єрархи УПЦ.

Наприкінці ген. О. Загородський в імені всіх учасників поминок подякував паням за їх труд і за прийняття, а зокрема Відділові ОБВУА з Филадельфії і Жіночій Секції, що прибули з такої далекої дороги аж до Бавнд Бруку, щоб віддати честь і пошану воякам Української Армії, що тут спочили.

Управа Відділу ОБВУА у Филадельфії

3 ЖИТТЯ ВІДДІЛІВ ОБВУА

НЬО ЙОРК, Н. Й.

ЗАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

В часі від видання попереднього числа „Голосу Комбатанта” Ньюйоркський Відділ ОБВУА виконав наступні чинності:

18-го червня ц. р. проходили чергові місячні сходи членів, при чому полк. Іван Цапко прочитав доповідь: „Партизани на Сході України в 1918—1918 роках”. Доповідь викликала оживлену дискусію.

26-го того ж місяця відбулося на Православному Військовому Цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж. посвячення нагробника на могилі пок. побр. інж. Івана Шпаківського, в якому взяли участь члени Відділу під проводом голови. (Про це згадка нижче).

На протязі місяців липня і серпня ц. р. Відділ однаково, як в минулих роках, не влаштував ніяких сходів з уваги на спеку.

Після вакаційної перерви започатковано новий сезон сходами в дні 24-го вересня ц. р. Дискусійно-інформаційну доповідь на тему: „Президентські вибори в ЗДА” виголосив культурно-освітній референт Відділу, ред. Іван Кедрин-Рудницький. На сходи прибули не тільки численні члени, але й гості. Після доповіді проходила дискусія. Наступні місячні сходи відбулись 8-го жовтня ц. р. з доповіддю полк. Івана Цапка: „Останній бій Армії УНР в листопаді 1920 р.”

Члени Відділу під проводом голови д-ра І. Козака взяли участь у великій протихрущовській демонстрації, що її влаштував у Нью Йорку 18-го вересня ц. р. місцевий Комітет Об'єднаних Американсько-Українських Організацій.

У тих самих днях, що й місячні сходи, Управа відбула свої засідання. При цьому поладнано біжучі справи, зокрема рішено перевести Листопадову збірку на Дар Українському Інвалідові та влаштувати внутрішнє Листопадове Святе, як також Ювілейний бенкет для відзначення 10-річчя існування Відділу.

Виконуючи постанову Головної Управи ОБВУА, назначено довіреним для справ „Голосу Комбатанта” побр. Миколу Близнака.

І. К.

ПОСВЯЧЕННЯ НАГРОБНИКА
НА МОГИЛІ ПОК. ПОБР. ІВАНА ШПАКІВСЬКОГО

26-го червня 1960 р., докладно в день першої річниці смерті інж. Івана Шпаківського, члена Ньюйоркського Відділу ОБВУА, відбулося на Православному Військовому Цвинтарі у Бавнд Бруку, Н. Дж. посвячення нагробника на його могилі.

Чину посвячення довершив о. Богдан Желехівський в сослуженні о. протодіякона Миколи Рибачука, кол. полковника Армії УНР та члена згаданого Відділу ОБВУА. Безпосередньо після посвячення обидва панотці відслужили тут же Панахиду по пок. Іванові Шпаківському та його тестеві Дмитрові Гусакові, що помер уже раніше та спочиває у спільній родинній

Біля могили І. Шпаківського

Посередні: п-ні Олена Шпаківська, ген. Олександр Загородський і д-р Іван Козак.

могилі. О. протидіякон сказав коротке слово, згадавши м. ін., що пок. Д. Гусак був у прямій лінії нащадком запорізького козака того ж імені. У цьому сумному торжестві взяли участь, крім дружини, сестри і шурина пок. Івана Шпаківського, члени Ньюйоркського Відділу ОБВУА з ген. О. Загородським, генштабу полк. А. Валійським і головою Відділу сот. І. Козаком у провіді. Нагробник поставила власним коштом Вдова, пані Олена Шпаківська.

Опісля відслужено Панахиду з участю всіх згаданих осіб на могилі генштабу полк. Володимира Савченка за старанням Вдови, пані Наталії Савченко.

До успіху цього обходу в значній мірі причинилась гарна погода, що підкреслила красу природи в Бавнд Бруку.

І. К.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

В дні 15 жовтня ц. р. відбулися в аудиторії ЗУАДК-у Загальні Збори Відділу ОБВУА в Філадельфії. Приявних на зборах було 80 членів на всіх 187. Зборами проводила вибрана президія — побр. Ів. Поритко, предсідник і П. Дворянин, секретар. До почесної президії запрошено полк. ген. штабу П. Дяченка, полк. М. Омелюска і голову Головної Управи ОБВУА д-ра В. Галана.

Обширне звітлення про працю Відділу подали побратими: гол. д-р А. Княжинський, секретар М. Дем'янчук, культ.-освітній референт Е. Рудий, скарбники О. Тритяк і Р. Веднарський та голова Жіночої Секції пані Тамара Омелюск. В оживленій дискусії забирали слово побратими: М. Алексевич, М. Ліщинський, А.

Дітківський, І. Остап'як, Т. Свистун, д-р Галан, полк. Омелюсік, М. Вайда і ін., які м. ін підкреслили багатий вклад праці Жіночої Секції, що спричинило взагалі оживлення діяльності Відділу у звітному році. — На внесення Контрольної Комісії, за яку звітував побр. д-р Рибак, односторонньо надано абсолюторію уступаючим керівним органам Відділу.

До нової Управи односторонньо вибрано таких побратимів: д-ра Миколу Рибак — голова, д-ра Івана Лазора і інж. Михайла Ліщинського — заст. голови, паню Тамару Омелюсік, інж. І. Остап'яка, Ев. Рудого, А. Дітківського, Р. Беднарського, Яр. Стойка, А. Маланяка, М. Кривопуска — члени Управи. До Контрольної Комісії: д-ра А. Княжинського, М. Прасіцького, М. Дем'янчука та до Суду Чести: полк. П. Дяченка, М. Алексеви́ча і А. Маланяка.

По зборах від 5-ої до 10-ої год. вечора тривала воєцька вечеря, приготовлена панями з Жіночої Секції Відділу ОБВУА, яка пройшла серед співів і в незвичайно милій атмосфері.

НЮАРК, Н. ДЖ.

ДОПОВІДЬ І СХОДИНИ

Заходом місцевого Відділу ОБВУА виголосив побр. Я. Курдидик з Нью Йорку, 9 квітня ц. р. доповідь на тему: „Якою має бути українська збройна сила?“ Доповідь змістом і формою була надзвичайно цікава, тому викликала живу дискусію. На часті запити дискусійців доповідач давав вичерпні висвітлення. На жаль, число учасників на доповіді було досить скромне.

14 травня ц. р. відбулась в домівці при Бельмонт евно 9-та товариська зустріч членів місцевих братніх комбатантських організацій: місцевого Відділу ОБВУА і місцевої Станиці кол. Вояків І УД. На зустрічі, крім членів з дружинами, явилися численно і запрошені гості. По відкритті зустрічі голова Відділу ОБВУА побр. М. Стебельський, вітаючи привітних, підкреслив відрадий факт: перший раз в Ньюарку зійшлися члени обох комбатантських організацій для спільної мови за спільним столом при скромній перекусці, яку приготували наші пані під проводом пані О. Гординської. Опісля голова побажав з нагоди цієї зустрічі зреалізування ідеї об'єднання обох наших комбатантських організацій в Ньюарку. В часі перекуски забрав слово побр. О. Голинський, голова місцевої Станиці Дивізійників і в довшій гарній та змістовній промові підкреслив значення такої зустрічі, напроваджуючи обставини, серед яких на терені ЗДА приходить новий імпульс до продовжати старокрайові традиції, та, зокрема, б. українським воякам, які брали участь у наших визвольних змаганнях. Третім промовцем був побр. А. Радомський, який у своєму спогаді з другої світової війни змалював жажливі відносини у перших днях кривавого змагу на фронті під Сталінградом. Оплески слухачів були виявом їх вдовolenня з промов і гарно проведеного вечора серед товариської гутірки, співу і забави.

Управа Відділу ОБВУА підготовляє з нагоди ювілею 10-х роковин існування Відділу низку імпрез та зокре-

ма ювілейні воєцькі вечерниці в суботу 29 жовтня ц. р. в залі Української Централі в Ньюарку.

О. У.

КЛІВЛЕНД, ОГАЙО

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ — ПРОПАМ'ЯТНІ ВЕЧОРИ

Річні Загальні Збори Відділу відбулися в дні 16 січня 1960 р., на яких переведено дискусію над діяльністю у минулій каденції. Намічено план дальшої праці та переобрано Управу, яку і надалі очолює інж. М. Хроновят. Дальші функції розділено між побратимів: Рубінґер і Гурко — заступники голови, секретар — Островський, скарбник — Черногор. До Контрольної Комісії увійшли побратими — Курах, Загородний і Шкарупа, а до Товариського Суду побратими — Олійник, Стадник і Винар.

Тепер Відділ начислює 32-х активних членів. З реєстру вичеркнено тих, які вибули внаслідок смерті, переселення до інших стейтів, а також і тих, що виступили або були виключені внаслідок невиконування скромних членських обов'язків. Реєстр членів упорядковано та заведено відповідну картотеку. Членські заяви знаходяться в порядку, згідно з датами їх впливів та прийняття. Також і книга протоколів ведеться в порядку, всі постанови записані точно, нумерація правильна, дати точні. Кореспонденція також упорядкована, всі письма підшиті, ніяких канцелярських залежностей немає.

По стороні приходів було 586.59 дол., по стороні видатків 510.59 дол., готівкове сальдо 76 дол.

За час своєї діяльності Управа Відділу зробила поважну роботу, перевела санацію Відділу, оживила всю дальшу діяльність і щасливо вийшла з тієї моральної кризи, яка була виникла внаслідок внутрішніх непорозумінь. Переведена санація промощує шляхи до дальшої позитивної праці Відділу, який має усі дані на те, щоб вибитись на чолі місце серед наших комбатантських організацій.

У минулій каденції Відділ має за собою поважний успіх в консолідації комбатантів, бо завдяки його старанням створено Діловий Комітет для співпраці з тими комбатантськими станицями, які діють на терені Клівленду, а саме: УСС, ОБВУА, дивізійники і УПА. Ці станиці, об'єднані в Діловому Комітеті, підготували і в дні 31 травня 1959 р. перевели імпазантне свято в честь гетьмана Івана Мазепи. Крім великого морального успіху свято дало і матеріальну користь, бо принесло чистого зиску 794.52 дол., з чого 500 дол. передано на фонд воєнних інвалідів, а решту на організаційні потреби таких товариств: НТШ, Катедри українознавства, Пласт і СУМ.

Діловий Комітет Українських Комбатантських Організацій Клівленду не припинив своєї діяльності і в цьому році підготував та перевів воєцьке свято в честь поляглих у боях за соборність і державну незалежність України. Свято відбулося в дні 29 травня ц. р. на площі української греко-католицької церкви і мало поважний успіх. Чистий дохід в сумі 256 дол. призначено

на фонд воєнних інвалідів. На жаль треба відмітити, що свято збойкотували і не вислали своїх делегатів ці організації, які стоять під впливом однієї місцевої партійної надбудови.

В дні 12 березня ц. р. Відділ улаштував жалібні сходи, присвячені пам'яті ген. Всеволода Петрова. Сходи попередила панахида за спокій душі покійного Генерала, яку відслужив о. протоєрей Іващенко, колишній сотник Армії УНР та учасник наших визвольних змагань. На сходинах були виголошені дві доповіді про діяльність ген. Петрова. Першу виголосив підполк. Курах, а другу сотн. Гончаренко, оба учасники визвольних змагань і деякий час підкомандні ген. Петрова. Обі доповіді, основані на особистих споминах і переплітані конкретними фактами, взаємно доповнювали себе і представили ген. Петрова як військовика і бойового командира, організатора і адміністратора, а також громадського діяча, поважного військового теоретика, який залишив по собі ряд наукових праць, що з них частина вже була надрукована (вже не згадуючи про його цікаві спомини з часів визвольних змагань), а решта жде на впорядкування і видавця. Після доповідей відбулась товариська гутірка, переплітана споминами тих учасників визвольних змагань, які особисто знали ген. Петрова, служили під його наказами, а тепер живуть у Клівленді. В цих сходинах взяли участь не лише члени Відділу, але також комбатанти інших станиць з своїми родинами і впровадженними гістьми.

Трагічну річницю смерті Головного Отамана Симона Петлюри Відділ вшанував панахидою і жалібними сходами в дні 21 травня ц. р. Сходи відкрив голова Відділу побр. Хроновят, а доповідь на тему — „Симон Петлюра на тлі епохи” виголосив побр. Курах. Доповідь була добре опрацьована і цікава різними фактами з споминів прелегента, який оповів різні подробиці з зустрічей з Головним Отаманом на полі бойових дій і також в запллі. У мистецькій частині внесли багато чуття своїми виступами — Галина та Іван Стрілець, а також і їх донечка, що виступала з вдатним скрипковим сольо. Офіційна частина закінчилась відспіванням Національного Гімну. Після офіційної частини був товариський чай і гутірка, переплітана споминами з часів наших визвольних змагань. При цій нагоді переведено збірку на Храм ім. Св. Симона в Парижі, яка принесла 50 дол.

Відділ планує влаштування дальших подібних сходин присвячених пам'яті інших наших полководців. Такі сходи з відповідними доповідями мають за ціль не лише саме вшанування пам'яті наших полководців, але також плекання бойових традицій серед нашого підрастаючого покоління.

РОЧЕСТЕР, Н Й.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ ПОЛЯГЛИХ ГЕРОЇВ

Пам'ять поляглих Героїв вшанувала наша Станиця апелем, який відбувся дня 30 травня 1960 р. о год. 5-ій по пол. в домівці „Самопоміч” На апель явилось 26 членів ОБВУА, три представники від І Української

Дивізії і три від Легіону ім. С. Петлюри. Крім них було ще шестеро гостей.

Свято відкрив голова Відділу ОБВУА побр. Дмитро Хоптяк. Він привітав присутніх, після чого пояснив причини скликання апелю та візав приявних, щоб вшанували пам'ять поляглих Героїв з Головним Отаманом Сим. Петлюрою на чолі. Студент О. Несторенко відчитав доповідь на тему „Петлюра — символ боротьби за незалежну Україну”. Побр. Зубрицький перевів паралелю поміж вшануванням поляглих Героїв в Краю і тут, та дійшов до висновку, що ми не докладаємо належних старань для відсвяткування важливих роковин. Побр. Т. Бабюк говорив про події, зв'язані з Варшавським договором та про воєнні дії Армії УНР з весною 1920 р., в яких промовець брав активну участь.

Промовляли ще коротко в зв'язку з тим святом побратими Каліцінський, В. Колцьо і Дильовський. На закінчення побр. Максимович відчитав вірш М. Ситника „До своїх берегів”.

Свято закінчено Національним Гімном.

По апелі відбулась скромна перекуска, над підготовкою якої трудилися голова побр. Хоптяк, пані Надія Бабюк і побр. Мих. Бабій та яким помагали пп. Д. Максимів, Т. Бабюк і Є. Велигорський.

Панахиди за поляглих Героїв відправлено: 1) в неділю 29 травня о 12 год. впол. парох УАПЦ св. Покрови, о. прот. М. Чернявський, 2) в понеділок 30 травня о год. 4 попол. парох церкви Богоявлення о. сов. С. Городецький.

В обох тих відправах комбатанти взяли громадну участь з прапорами.

П. Зубрицький
Культ.-освіт. реф.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

З протоколу Загальних Зборів, що відбулися 23 квітня 1960 р. о год. 7 вечора в домівці „Самопоміч” при 1050 Кліфорд Ев., у приявності 21 членів і представника від Станиці Братства І Української Дивізії Любомира Білика.

Збори відкрив голова побр. Дмитро Хоптяк, який у своєму вступному слові згадав м. ін., що невмолима смерть забрала з-поміж нас знову двох членів, сл. п. Степана Грабара і Василя Петришина. Після вшанування ім пам'яті однохвилинною мовчанкою, на внесок п. В. Каліцінського обрано на президента Зборів голову побр. Хоптяка, а на секретаря — Велигорського.

Протокол з останніх Загальних Зборів відчитав побратим Велигорський Євген, який Загальні Збори одноголосно верифікували.

Звідомлення про діяльність Управи зreferував голова побр. Дмитро Хоптяк, а саме:

З останнього року було членів	31
В біжучому році прибуло	21
Померло	2
Виключено	1

Загальний стан членів 49
з тим, що три члени є почесними членами.

Управа Відділу весь час старалася бути в тісному контакті з членами.

Формальних засідань Управи було 4. Ширших сходів членів 7. Вечерниці „Червоної Калини” — 1 (у співпраці з І-ою Див., СУ 47 і Укр. Зол. Хрестом).

Відбуто загальні громадські сходи, на які запрошено д-ра Л. Ортинського з Нью Йорку, який виголосив доповідь на тему „Україна в Об'єднаних Націях”. Приявних на цій доповіді було коло 200 громадян. Відбуто ювілей своїх 7-ох членів, які покінчили 70-ий рік життя. Приявних було тоді 34 члени і 14 гостей.

Нашу загальну громадську працю відділ в напруженій соціальної допомоги, організуючи зборки. Збірку на Українських Інвалідів перевів Відділ у співпраці із Братством І-ої Української Дивізії, створюючи окремий Комітет, головою якого був д-р Годованець, а секретарем член Братства п. Лаба. Збірщиками було наших 10 членів, як рівнож 10 членів Братства. Ця форма збірки оказалась дуже позитивною, а зібрану готівку, враз із протоколом, Комітет вислав безпосередньо до Централі. Переведено рівнож власними силами збірку для сьогодні вже Покійної Ольги Петлюри і зібрано 130 доларів, які переслано з відповідним письмом до ЗУАДК-у.

Управа Відділу рішила розбудувати свою бібліотеку і в біжучому році закуплено на 65 дол. книжок і на 20 дол. історичних образів.

Готівковий оборот:

В приходах	\$562.17	
В розходах		\$630.25
Готівка з попереднього року	73.94	
Готівка 23. 4. 1960 р.		5.86
	\$636.11	\$636.11

Загальний мастковий стан Відділу устійнено на суму \$871.26.

Звіт Контрольної Комісії відчитав побр. Василь Каліцінський, підкресливши правильність і дійсність книговедення і діловедення Управи Відділу.

Загальні Збори одногослосно ухвалили абсолюторію уступаючій Управі Відділу.

На внесок побр. Петра Зубрицького Збори затвердили в цілості старий склад членів Управи, а саме: Голова — Дмитро Хоптяк; заступник голови — Теодор Вабюк; секретар — Євген Велигорський; скарбник — Дмитро Максимів; культ.-осв. реф. — Петро Зубрицький; Перший заступник — Дмитро Висоцький; Другий заступник — Михайло Вабій (на місце бл. п. Петришина).

Контрольна Комісія: Василь Каліцінський, Володимир Колцьо, д-р Дмитро Капітан.

Суд чести: Д-р Кирило Годованець, Михайло Ставичук, Василь Пелешенко.

**КУПУЙТЕ САМІ „ГОЛОС КОМБАТАНТА”
І ПОРУЧАЙТЕ ПРИЯТЕЛЯМ І ЗНАЙОМИМ!
ПІДТРИМАЙТЕ ОДИНОКИЙ В ЗДА УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС,
ПРИСВЯЧЕНИЙ СПРАВАМ ВІЙСЬКА!**

РЕЦЕНЗІЇ

Михайло Курак

НОВІ ПРИЧИНКИ ДО ІСТОРІЇ УГА

(Продовження*)

Нарис про „Жидівський Курінь” (ст. 257-258, автор Д. М.) дуже загального характеру, по суті це звичайна хронікальна замітка, яка не подає жадного конкретного матеріялу, навіть не з'ясовує самої генези створення тієї формації. Ця тема, що відповідно опрацьована, була б цікавим причинком до історії жидівсько-українських взаємовідносин. Слід було віднайти і сконтактуватись з тими старшинами жидівського походження, які служили в тому курені, спонукати їх до написання своїх споминів про їх службу в тому курені, бо ці спомини були б поважним аргументом проти антиукраїнських виступів деяких жидівських публіцистів і діячів. Маючи добру волю, такий матеріял можна було зібрати і серед наших старшин, бо між ними є і такі, які стояли близько тих справ з титулу свого службового становища. В недавній виданій книжці — „Шляхами золотого Поділля”, колишній начальник Тернопільської Військової Округи, отаман Гірняк пише так: „Жиди зразу виявили свою повну льяльність до нашої держави й активно нам помагали. Жидівська молодь збирала по полях (в давніх воєнних окопах) набой для крісів, яких нам дуже бракувало, в домах молитви жиди молилися за успіхи нашої армії під Львовом. Мандрівка народів (поворот біженців, полонених, фронтовиків, — заввага моя, М. К.) викликала велику небезпеку для мирного населення міста Тернополя. Часто траплялися випадки грабунків. У тому часі являлася в мене делегація жидівської громади в особах купця Норберта Петерзіля й кол. поручника австрійської армії Ляймберга, з проханням дозволити жидам організувати власну сотню міліції для оборони їхньої дільниці. Я з охотою прийняв цю ініціативу, бо наш апарат прилюдної безпеки був щойно в стадії організації. Я казав видати жидівській міліції кріси з набоями, старшин прийняв в стан Г. А. і виплачував їм платні. Міліціонери отримували заплату, на яку складалося жидівське громадянство, а харчувалися вдома. Пізніше сформовано з тієї сотні міліції пробоевий курінь у І Корпусі Г. А. Він визначився в боях на фронті, чимало стрільців цього куреня загинуло, а з-поміж старшин полягли в боях: поручник Ляймберг, Ціммер, командант курінного обозу пор. Вайсглез та один із братів Шапірів” (ст. 190).

Також і нарис про „Буковинський Курінь” (ст. 259, автор Д. М.) дуже загального характеру, несповна дві сторінки.

Сот. Хробак в нарисі „Інтендантура” (ст. 262-267) знайомить нас, як ця ділянка була зорганізована в УГА, якими засобами розпоряджала вона. На підставі зовсім конкретних фактів можна собі освідомити, якою

*) Початок дивись — „Голос Комбатанта”, ч. 6, 1960, ст. 23-27.

великою матеріальною допомогою користувалась УГА від уряду УНР. Ці факти заперечують тенденційне наświetлення деяких авторів, які щирять баламутства про те, що уряд УНР не дбав про забезпечення УГА.

Короткий нарис про „Обозництво” (ст. 268-270, автора не подано) було б можна доповнити споминами пор. Волощука (живе в ЗДА) і пор. Гардецького (живе у Швайцарії), що служили в цій формації, займали командні пости, тому їх спомини були б цікавими причиною не лише до історії нашого обозництва, але й до історії наших визвольних змагань взагалі. Належало згадати і тих обозників-селян, що покинули свої господарства, впрягли коней у вози та потяглись за УГА, возили військове майно та бойові припаси, гідно виконували свою службу і багато з-поміж них не вернулось під свої рідні стріхи. Тому і їм належить якась згадка... Ще одна річева заввага: Гардецький мав рангу поручника, а не четаря.

Солідно опрацьований розділ „Медична і санітарна Служба”, що вийшов з-під пера д-ра Володимира Щуровського, сотника-лікаря УГА, дає багато матеріалу про жертвенну працю наших лікарів і санітарної служби. Багато з-поміж них впало жертвами свого службового обов'язку, бо одних звалили ворожа куля, других пошесть, ще інші пропали по ворожих тюрмах і таборах. Важним є твердження автора про те, що „Головною причиною поширення пошестей були мандрівки полонених і поворотців з фронту. З усіх сторін, усіми шляхами, йшли вони завошивлені від села до села, й розносили пошесть” (ст. 272). Це твердження фахового медика і старшини УГА заперечує фальшиву легенду про те, що це большевики в Україні започаткували бактеріологічну війну. З досвіду знаємо, що пошесть тифу найперше поширилась в Галичині, звідтіля вона поширилась поза Збруч. Більше правдоподібності було б у тому, якби хтось став твердити, що цю бактеріологічну війну започаткували поляки, щоб послабити ряди УГА і відпорність українського населення проти польської агресії. Але і подібне твердження було б недоречним, якщо взяти під увагу, що бактеріологічна війна це небезпечна зброя, яка однаково загрожує — так самим агресорам, як і оборонцям. В цім випадку ми не виступаємо в обороні наших ворогів, здатних до всього, а виступаємо проти таких фальшивих легенд, які ніколи не знайдуть речевого узасаднення, а через те компромітують нас самих і шкодять нашій загальній справі.

З нарису „Польова пошта” (ст. 293-296, автора не згадано) дізнаємось про те, як ця справа була налагоджена в УГА. Її налагодження утруднювалось браком відповідних фахових сил і лише „щасливий випадок” виручив Начальну Команду, яка не знала, кому поручити управу головної Польової пошти. Ст. поштовий контролер Смішко, урядовець поштового уряду Львів 2 (двірець) саме тоді залишив був з родиною Львів. Службовий характер п. Смішка й обставина, що він був фахівцем у справах перевозки пошт (амбулянсер), давали повну запоруку відповідного налагодження поштової справи. П. Смішко взяв на себе цей важкий обо-

в'язок (стор. 293). Мимохіть насувається питання: а коли б так не той „щасливий випадок” з п. Смішком, то чи була б налагоджена польова пошта УГА?

В нарисі сот. Буцманюка — „Залізнодорожна Військова Управа (ЗВУ)”, ст. 297-303, знаходимо і деякі тіні в організації залізничної обслуги УГА й державному будівництві ЗОУНР. У всіх попередніх нарисах домінувала тільки сама хвальба, самі успіхи, надзвичайні осяги, що — мимохіть — нагадувало відоме польське „byczo jest”. Сот. Буцманюк згадує про ці труднощі, які виникали в налагодженні залізничної обслуги. Брак фахової обслуги утруднював організаційні справи, брак паровиків, вагонів та опалу утруднював рух поїздів. „До всіх цих недоліків долучувався в перших часах ще й той хаос, що його спричинювали деякі самозванчі команди двірців, які ні з військом, ні з управою залізниць, не мали нічого спільного та допускались всяких зловживань на приватному й державному майні. А попри це йшли ще й розбишацькі, грабункові напади на тисячі вагонів з усяким, у стислому розумінні, в той час вже українським, державним майном” (ст. 297). В такій ситуації жертвенно працював вищий і нижчий залізничний персонал, що „майже без перерви й відпочинку, часто в холоді й голоді, повинні своєю важку і відповідальну службу з одною тільки думкою протидіяти, у своєму засягові, початковому хаосові та цим причинитися до успіху загальнонародної справи” (ст. 298). В налагодженні залізничного руху багато зробили — „енергійний начальник Тернопільської стації, фаховий залізничний урядовець Лисий та пор. Іван Бабій, що був призначений командантом шляхів і транспортів в Ходорові” (ст. 298). Додаймо, що тим жертвеним пор. Іваном Бабієм був пізніший директор гімназії у Львові, що згинув від братовбивчої кулі тому, що наше підпілля не мало ніякого зрозуміння для страшенно трудної і важкої ситуації, в якій опинились наші педагоги, добрі патріоти-українці, колишні активні старшини.

„Роля українського галицького духовенства в Листопадовому Зриві” описана полемим духовником УГА — о. Іваном Лебедовичем (ст. 205-307). За цю службу національній справі наше духовенство зазнало різних переслідувань зі сторони польських окупантів, які вже в перших початках окупації арештували 291 священників, розстріляли о. Нижанковського, а далі — о. Підляшецького о. Галібея, вже не згадуючи про тих, які загинули „натуральною смертю” у польських тюрмах і таборах.

В цій статті належить спростувати мильну інформацію про те, що о. Білинський був парохом села Гуменне, як це подано на ст. 307, бо такого села в Щиречині не було: село, в якому о. Білинський був парохом, називалось Гуменець.

Стаття о. Лаби — „Заслужена роля польового духівництва” (ст. 309-312) та реєстр „Польові Духовники УГА” (ст. 313-320), складений о. Лебедовичем, взаємно одна одну доповнюють і дають цікавий матеріал про жертвенну працю наших священників та їх участь у визвольних змаганнях.

Нарис про „Судівництво” (ст. 321-324), що його написав фаховий правник — д-р Роман Ставничий, поручник-авдитор УГА, дуже загального характеру, бо вже разом із знімками займає 4 сторінки, з чого самі знімки займають 2 сторінки. З того нарису ми так і не дізнались, чи був створений Найвищий Військовий Трибунал, хто його очолював, яку роллю відігравав, хто очолював Польовий Суд Начальної Команди УГА, в чім проявлялась діяльність того Суду і коли він перестав діяти? Про ці справи автор натякає, але не подає конкретних фактів, зовсім не згадує про суд над ген. Тарнавським, мовчанкою обходить діяльність Револьюційного Трибуналу ЧУГА у Валті, хоч про його діяльність згадує д-р Шухевич у своїх споминах, згадують також й інші мемуаристи. З ділянки нашого військового судівництва вже написано багато, отже матеріялу не бракувало, тому дивно, що автор не використав того матеріялу і не дав нам вичерпної статті про фактичний стан судівництва УГА. А може в цім випадку не вина самого автора нарису?

Стаття сот. Левицького „Пропаганда й преса” (ст. 325-333) вимагає таких коректив: газета „Червоний Стрілець” була органом Револьюційного Комітету УГА у Винниці та виходила неперіодично, всього вийшло 6 чисел. Перше число зрадагували: Михайло Балицький, Микола Опока, Осип Гачкевич і Михайло Курах. Всі дальші числа редагувала Колегія, очолювана Федором Конарем, а її членами були: Микола Балицький, Михайло Балицький, Микола Опока і Михайло Курах. Гачкевич в склад тієї колегії не ввійшов, бо мав багато праці з організацією нашої розвідочної служби. Михайло Козоріз, Іван Козоріз, Лев Будаї і Семен Ткачівський ніколи не були членами редакційної колегії „Червоного Стрільця”, вони взагалі не мали жадного відношення ні до видавання, ні до редагування тієї газети. Михайло Козоріз і Лев Будаї були членами редакційної колегії органу галицьких комуністів „Комуніст Прикарпаття”, Семен Ткачівський у тому часі був на півдні і до Винниці не показувався, а Іван Козоріз, рідний брат Михайла, по фаху був народним учителем, людиною мало замітною, зовсім не цікавився нашими організаційними проблемами. Також Іван Кулик зовсім не був причасним до наших справ, він появився щойно в Тернополі, літом 1920 р., де з доручення Затонського став головою „Всегалицької Ради Мистецтва” (була така дивовижа при „уряді” Затонського!). У видавничому секторі тієї Ради працював Михайло Козоріз, секцію образотворчого мистецтва очолював Яків Струхманчук, секцію театральну організував Євген Коханенко. Решту співробітників добирав Кулик з-поміж комуністів українських, польських, жидівських і російських.

Мілена Рудницька у своїй цікавій статті — „Роля жіноцтва у визвольній боротьбі УГА” (ст. 335-347) нотує багато цікавих фактів та подає реєстр тих жінок, які служили в рядах УГА. Стверджує, що не мала змоги подати більше фактів і точного реєстру жінок в рядах УГА, бо до написання такої вичерпної статті у нас брак відповідного матеріялу. Та вже з того за-

гального опису М. Рудницької слідно великий жертвенний вклад нашого жіноцтва у визвольну боротьбу, їх шлях боротьби позначився могилами і деяких безіменних героїнь, бо не всі вони виявили своє справжнє ім'я та прізвище. Були між ними і жінки чужонаціонального походження (австрійські німкені та галицькі жидівки), які пристали до нашої визвольної боротьби, бо бачили і вірили, що ми боремось за слушну справу.

На признання заслуговують і ці юнаки в рядах УГА, що про них згадує у своїй статті (ст. 349-353) інж. Володимир Татомир, підхор. УГА. Хоч сама стаття дуже загального характеру, але в ній знаходимо кілька світлих прикладів жертвенної праці й боротьби, яку вели ці 14-16 літні юнаки і не один з-поміж них згас мов свічка на вівтарі Батьківщини. Трудно навести усі факти і спорядити реєстр тих юнаків, які покинули своїх батьків та погнались за рядами рідного війська, бо їх було багато, майже в кожній військовій частині було можна стрінати кількох. На командантах тих частин (якщо вони залишались у живих) тяжить обов'язок списати свої спомини та розказати про дії тих героїв-юнаків, що їх могили височіють на побоевищах наших визвольних змагань. Такі спомини були б гідним пам'ятником для тих молодих героїв, вони заразом були б корисним дороговказом для нашого молодого покоління, яке підростає на чужому ґрунті і пріспішеним темпом денационалізується...

Стаття „Розвідча служба” (ст. 354-359), що її написав Іван Вислоцький, являється найбільше контроверсійною з усіх статей і нарисів поміщених в цій книжці. Іван Вислоцький — наш давній знайомий зі служби в формаціях Січових Стрільців. Між нас він прибув з російського полону і до служби зголосився у Києві на початку березня 1918 р. Після гетьманського перевороту та обеззброєння СС-ів перейшов на службу до Окремої Запоріжської Дивізії, де служив у піхотному полку, яким командував тогочасний підполковник Болбочан. Коли ж відновилась формація СС-ів, коли за згодою Гетьмана у Білій Церкві почав формуватись Окремий Загін СС, то Вислоцький перейшов на службу до того загону, був учасником проти-гетьманського повстання і службу в СС покинув щойно в початках грудня 1919 р., коли ця військова формація була розв'язана. Щойно тоді перейшов на службу УГА. У формаціях СС-ів Вислоцький служив у піхотних частинах і мав рангу хорунжого, ніколи нічим особливо не відзначившись. Про ці часи і свою службу він писав на сторінках журналу „Літопис Червоної Калини”, Львів, Річник 1935. Тепер уважно прочитаємо те, що п. Вислоцький пише у своїй статті „Розвідча служба” (ст. 354).

„Автор цих рядків працював у цьому Розвідчому Відділі від початку місяця червня 1919 р. в Галичині, а потім на Наддніпрянщині до кінця грудня 1919 р., коли Начальна Команда УГА при кінці грудня 1919 р. вислала його з окремим дорученням до Відня в розпорядження Диктатури”.

„На Наддніпрянщині автор був весь час старшиною для окремих доручень і завдань Розвідчого Відділу

і виконував окремі, спеціальні завдання Начального Вожда УГА, ген. М. Тарнавського”.

Так дослівно автор пише на ст. 354, але вже на слідуючій — 355 — стверджує таке: — „Я знайшовся в Розвідчому Відділі УГА цілком випадково. При кінці травня 1919 р. я, як командант охоронної (поліційної) сотні корпусу Січових Стрільців (київських), отримав довіроче доручення від полк. Евгена Коновальця віднайти „польовий суд”, що судив полковника Петра Болбочана, роззброїти сторожу, а полк. Болбочана разом зі „суддями” і судовими актами доставити до команди корпусу СС. На випадок невдачі я мав податися за річку Збруч до УГА. Однак я прибув на стацію Балин (на північ від Кам’янця) запізно: полк. Болбочан був вже розстріляний. Я заарештував одного „суддю”, а „прокуратор” утік до денікінців. Я казав своїм воякам відкопати могилу сл. п. полк. Болбочана і ствердив фотознімками, що полковника перед смертю страшно тортували. Перейшовши річку Збруч, я передав „суддю” wraz з актами в Чорткові до штабу Начальної Команди УГА”.

Порівняймо ці дати, які наглядно свідчать про те, що автор грішить неточністю і розминається з правдою, бо не міг же він у тому самому часі служити в корпусі СС і в УГА. Якщо він від початку червня 1919 р. працював у Галичині, то не міг же він „визволити” Болбочана, який був арештований у Проскуріві в дні 9 червня 1919 р. Виникає питання: як же в кінці травня 1919 р. міг Вислоцький отримати від Коновальця такі секретні доручення в справі Болбочана, коли той Болбочан ще був на волі, у тому часі ще нічого не грозило йому? Коли ж почався виступ Болбочана і коли той виступ не вдався, то коли б Коновалець дійсно задумав рятувати Болбочана, він мав для цього інші можливості і зовсім не потребував помочі Вислоцького та його фантастичної погоні за судом, актами і Болбочаном. СС в тому часі оперували в районі Балина і могли визволити Болбочана та розправитись з його суддями. Був ще інший спосіб рятувати Болбочана, якщо візьмемо під увагу, що начальником штабу Дієвої Армії УНР — у тому часі — був от. Мельник, визначний старшина СС, який за одним почерком пера міг причинитись до звільнення Болбочана. Коли ж цього не сталося, то в трагедії Болбочана крились глибші причини, а саме: він був арештований на підставі закону про надзвичайні суди з дня 26 січня 1919 р., а наказ про арештування Болбочана і віддання його під польовий суд був підписаний начальником штабу Дієвої Армії УНР, тобто от. Мельником. А Коновалець своє становище до справи Болбочана зафіксував на сторінках журналу „Воля” у Відні, де написано таке: — „Роз’ярення проти Болбочана було в Проскуріві таке велике, що тільки з трудом удалося рятувати його перед самосудом гарячих елементів з-поміж схвильованих запоріжців, які вище поставили добро і цілість свого корпусу від замірів одної амбітної людини”... „...З самих Болбочанових відозв, розкинутих по Проскуріві, показалося, що виступ Болбочана мав далеко глибшу підставу та поважніші

заміри, ніж одне перейняття командування в Запорізькому Корпусі. Не могло бути сумніву, що за от. Болбочаном стоїть група політиків із своїми плянами політичного характеру” („Воля”, ст. 132, Відень 1921 р.). З того ясно, чому в обороні Болбочана не виступили СС, Коновалець і Мельник. Засуд на Болбочана виконано в дні 28 червня 1919 р., отже в тому часі, коли п. Вислоцький (на підставі його писанини) був у Галичині. З тих дат і зіставлень виявляється фантастична розповідь розвідчика і мемуариста. Також неправдою є те, що прокуратор суду над Болбочаном „втік до денікінців”, але правдою є те, що тим прокуратором був хорунжий Петро Певний, який до останніх днів існування Армії УНР був у її рядах. Аж дивно, що редактор книжки не доглянув тієї плутанини в твердженнях п. Вислоцького.

Д-р Володимир Бемко, сотник УГА, у своїй статті — „Команда запілля і команда етапу” (ст. 362-364) нарікає на те, що „самі співробітники Уряду УНР — всякі „партійці”, — були ворогами регулярної військової служби”. Сміємо запевнити шановного автора, що так воно не було. Ніхто інший тільки самі „партійці” взяли за творення нашої збройної сили, коли відновлювалась наша державна незалежність, яку треба було захищати перед загрозою зі сторони Москви. У тому часі „партієць” Петлюра взявся за формування Гайдамацького Коша Слобідської України та очолював цю формацію в часі боротьби проти першої московсько-большевицької навали. Другий „партієць” — Ковенко — взявся за формування відділів Вільного Козацтва для боротьби проти московської агресії. А „партійна” Центральна Рада усіма засобами піддержувала формування регулярних частин Січових Стрільців, створила юнацькі школи для вишколення старшин і т. п. Д. Дорошенко у своїй Історії України подає, що „Військове Міністерство Української Народньої Республіки, спеціально Генеральний Штаб — під проводом свого начальника полковника Сливинського — почали працювати над проектом організації української регулярної армії. Малося на увазі утворити армію на основі територіального комплектування, з 8 корпусів піхоти і 4 та пів дивізії кінноти. 17 квітня 1918 р. військовий міністер А. Жуковський (також „партієць” — заввага моя — М. К.) призначив уже виконуючих обов’язки командирів корпусів”, при чому тими командирами були призначені фахові старшини — генерали к. російської армії, що походили з українського роду. — „Було вже вироблено плян формування, установлені строки призивів на службу, збірні пункти територіальних округів, заложено сітку губерніяльних і повітових командантур. Малося на увазі зосередити в штабах корпусів і дивізій територіальної армії весь обрахунок і покликання зобов’язаних до військової служби. На початку квітня 1918 р. праця Генерального Штабу була вже досить розвинута і сподівалися на осінь 1918 р. перших конкретних наслідків тієї праці”. Гетьманський переворот перекреслив ці пляни Центральної Ради, а гетьманський уряд не спромігся на щось нового і прийняв цю саму схему

організації українського війська, що її виготовило Військове Міністерство і Генеральний Штаб Української Народної Республіки. Все це записано у Д. Дорошенка — Історія України, том II-ий, ст. 233-234 і далші.

В добі Директорії також творилось юнацькі школи для вишколення старшинських кадрів, піддержувалось регулярні формації Січових Стрільців, Запоріжців, Залізної Дивізії та інших. Літом 1919 року Українська Армія УНР начислювала 11 (одинадцять) дивізій піхоти регулярного війська з відповідним числом артилерії та інших допоміжних частин. На розбудову тієї армії та оснащення її модерною зброєю не було найменших можливостей, а це вже не вина „партійців з уряду УНР”, бо ж відомо, що ми були відрізані від зв'язків з загрою, проти нас були всі сили Москви, Польщі, Румунії, вже не згадуючи про інші перешкоди і неприхильність зі сторони могутчої Антанті.

Про бойові дії УГА довідуємось зі статей старшин Заклинського (стор. 370-392), Калини (стор. 393-422) і Вемка (стор. 426-433). Деякі з тих статей вимагають певних коректив і додаткових пояснень, щоб вони зі своїми недоліками не покутували на сторінках наших визвольних змагань.

Дискусійним являється питання про те, чи „ми віддали Львів через непорозуміння”, як про це згадує пор. Калина (ст. 393). З переліку тих сил, які з нашої сторони — у тому часі — оперували у Львові, а також і тих, яких у дальшій консеквенції було б можна стягнути і кинути у ці бої, чи ці сили були б встані дати належну відсіч польським збройним силам, які вже оперували у Львові, які підходили до Львова та які Польща могла кинути на завоювання самого Львова і цілої Східньої Галичини? Чи ми могли б видержати в боротьбі з армією ген. Галлера, яка була знаменито озброєна і вивінована наймодернішим воєнним матеріалом? Як довго були б ми встані здержувати наступ армії Галлера, що складалась з 18 полків піхоти, 8 полків артилерії, 3 дивізіонів кавалерії і допоміжних технічних частин? А крім армії Галлера мала до своєї диспозиції ще й інші військові формації зложені з полків легіонерів, формації ген. Довбур-Мусницького, Крижанівського, Желіговського, Станкевича, Міхаеліса та інших, яких було можна використати для боротьби проти нас. Отже перевага сил була по стороні Польщі і ми тої сили ніяк не поконали б нашими скромними силами. Якщо Польща була заскочена нашим Листопадним зривом, якщо вона в перших початках мала деякі труднощі і не була готовою до п'янової акції проти нас — то в процесі дальшої боротьби її сила консолідувалась, труднощі усувались, вона з кожним днем ставала сильнішою, тоді як наша сила була надщербленою вже після перших невдач і наша відпорність постійно слабла. В такій ситуації можна було згори передбачити вислід тих змагань. Справи не врятували б навіть „два вишкільні і вправні штабовці, яких можна було ще в останній хвилі — навіть 2 листопада — заангажувати з-поміж чужинців”, як про це пише пор. Калина (ст. 393). Справа не в са-

мих штабовцях, фахівцях, бо таких фахівців не мала і сама Польща, польські команданти оборони Львова також не були висококваліфікованими військовими фахівцями. Польський конспіратор та організатор оборони Львова — Мончинський — був резервовим старшиною австрійської армії, сам по освіті та професії філолог, автор наукових творів з ділянки порівняльної лінгвістики, отже далекий від військових студій та військової кар'єри. Токажевський і Сікорський також не були високими військовими фахівцями, не був ним і сам ген. Галлер. Це правда, що він закінчив корпус кадетів, підготовлявся до військової кар'єри, але дійшов тоді лише до ранги капітана австрійської артилерії, після чого димісіонував і осів на своєму фільварку в Галичині. Щойно перша світова війна вирвала його з двірської глуші та кинула у крутіж воєнних та політичних дій, які зразу висунули його на становище команданта II бригади легіонів, вкінці і на команданта армії. Ці польські полководці в часі боротьби за Львів своїми військовими кваліфікаціями не перевищали наших полководців — Вітовського, Коссака, Стефанова, Микитки, Тарнавського, Омеляновича-Павленка та всіх інших. Отже справа не в самих полководцях. Річ у тому, що польські полководці були в кращих умовах від полководців наших, за польськими полководцями було більше можливостей натури матеріальної, а внаслідок того і стратегічної, тому за ними було більше можливостей оперативної натури, отже не дивниця, що вони вийшли переможцями. Наші полководці не розпоряжали відповідними резервами. Східня Галичина ніяк не могла конкурувати з людськими резервами Польщі, тому й не могла поставити під зброю такої сили вояцтва, що Польща. Поміч в людському матеріалі з Наддніпрянщини була ілюзоричною, тому в цім випадку галицька волюсть була здана виключно на свої власні людські резерви. Українське вояцтво Галичини, яке вийшло з рядів австрійської армії, було виснажене чотирилітньою війною на різних фронтах австро-угорської монархії, сама ж Східня Галичина зруйнована тими затяжними боями, які тут велись на протязі цілих років. Вже від самого початку військові частини УГА відчували великі браки у всьому озброєнні. Коли польська армія не відчувала тих браків, коли вона могла користуватись навіть наймодернішою зброєю з магазинів Антанті, то нашим воякам приходилось числитись з кожним набоем, що значно утруднювало кожную бойову операцію. Треба подивляти героїзм вояків УГА, що вони серед таких невідрадних обставин довгі місяці здержували наступ польської армії, відбиваючи її атаки, самі атакували і мали за собою цілий ряд успішних боїв, навіть офензив. В цім випадку стратегія наших полководців вповні оправдала себе, але не оправдала себе стратегія наших політиків. Та це вже інша тема.

В цій самій статті пор. Калини знаходимо й інші помилки та мильні інформації, які треба виправити, бо вони не відповідають дійсності. На ст. 396 подано, що полк. Коновалець порадив взяти на шефа штабу

УГА генштабу полк. Євгена Мишковського, який „саме тоді ізза підозріння в „федеративних симпатіях” був заарештований СС-ми і перебував у штабному вагоні в Хвастові”. Інформація невірна, бо полк. Мишковський ніколи не був арештований СС-ми. Він був справжній український патріот, далекий від „федеративних симпатій”, який своє переконання виявив конкретними вчинками в часі підготовки до протигетьманського повстання і в часі самого повстання. Він перший дав знати СС-ам, що проти них готується виступ, з Києва вирушає окремих загін гетьманських дружинників під командою ген. князя Святополк-Мірського, який має наскочити на Білу Церкву та обеззброїти січовиків. Завдяки цим інформаціям СС випередили загін ген. Святополк-Мірського та розгромили його під Мотовилівкою.

Відносно допомоги СС-ів для УГА, то про це ми вже писали та спростовували у нашій першій статті, що була поміщена в 6-му числі „Голосу Комбатанта”, ст. 26 і 27. Там знайдеться спростування і тих помилок, які подані в статті пор. Калини (ст. 406).

Найновіші польські публікації стверджують, що армія Галлера складалась з двох корпусів — I і III, оба трьохдивізійного складу, отже разом було 6 дивізій, а не 8, як це подано на ст. 416. В склад 1-го корпусу Галлера входили дивізії — 1, 2 і 3, а в склад III-го корпусу дивізії — 6, 7 і 8. В склад тих піхотних дивізій входило відповідне число артилерії, кінноти і технічних військ (Czyn zbrojny wychodztwa polskiego w Ameryce, Zbiór dokumentów historycznych). Пік видання 1957, ст. 718.

Коротка стаття сот. Бемка про виправу на Закарпаття (ст. 426-428) інформує, що ця виправа покінчилась невдачею, вона коштувала около 400 полонених стрільців і 20 старшин, в часі сутички з румунами згнуло двох старшин, були ранені старшини — пор. Воробець, чет. Посацький, чет. Ковч і хор. Циганюк. Мусіли бути вбиті й ранені з-поміж стрільців, але в статті не згадується про це. З перспективи десятиліть виникає питання, чи ця виправа була кінцевою і яке виправдання знаходить собі? Невдача в бою не завжди мусить бути остаточною програмою, часами вона дає моральну перемогу, яка в дальшій консеквенції може принести і остаточно збройну перемогу. Виправою на Закарпаття УГА засвідчила свою соборність, українське вояцтво кров'ю записало на сторінках нашої історії, що воно ніколи не зречеться навіть найменшого шматка рідної землі.

Стаття д-ра Дольницького — „Роля Антанти в українсько-польській війні в 1918-1919 р.р.” (ст. 435-444) знайомить читача з політикою Антанти у відношенні до західньо-українських земель. Вже з перших потягнень Антанти було слідно, що вона піддержує Польщу, тому вражає наївність західньо-українських політиків, які до останньої хвилини надіялись, що ця Антанта буде справедливою та об'єктивно вирішить проблему західньої України.

Здивування викликає стаття ген. Курмановича — „Відворот УГА за Збруч”, яка вперше була поміще-

на у львівському щоденнику „Діло” ч. 117 ще з 1934 р., а це вдруге друкується на сторінках книжки про УГА з підкресленням, що це „документальний матеріал шефа штабу УГА”, хоч в дійсності в цій статті зовсім не видно будь-якого „документального матеріалу”. Це собі звичайнісінька стаття, повна контроверсійності і без глибшої основи. Автор статті — ген. Курманович старається доказати всю помилковість відвороту за Збруч, бо були інші можливості врятувати УГА і цілу галицьку справу. Тим рятунком мав бути „відступ УГА за Дністер, можливо і в Карпати”, а відповідний „план був випрацьований спільно з моїм співробітником майором Льонером і його в цілості затвердив командант УГА, ген.-пор. Омелянович-Павленко” (ст. 445). Автори того плану вважали, що відворот за Дністер значно скоротить фронт УГА і всю її силу сконцентрується у такому місці, яке унеможливило б дальше просування польської армії, бо кожна її атаку можна б відбити сконцентрованим ударом УГА. У зв'язку з цим автор стверджує: — „Ніхто не заперечить, що район за Дністром, а ще більше Карпати, був дуже пригідний до ведення затяжних, упертих боїв, чого найкращим доказом приклади зі світової війни”. І тут автор подає широку аргументацію на догідності терену по тому боці Дністра.

Ген. Курманович, а також і ген. Омелянович-Павленко надавали таке велике значення тому стратегічному плану, що коли Уряд ЗОУНР відкинув його, то це „відкинення наміченого маневру спонукало вкінці командира Армії ген. Омеляновича-Павленка і мене, як шефа штабу, зректись своїх становищ” (ст. 449).

Всю нереальність плану, опертого на відвороті за Дністер, можемо усвідомити собі, якщо візьмемо під увагу тогочасну воєнну і політичну ситуацію, якщо візьмемо під увагу ті обставини серед яких діяв Уряд ЗОУНР і боролась його армія. Пропонований відворот за Дністер нічим не полегшив би нашої загальної ситуації, а навпаки — ще більше скомплікував би її та привів до катастрофи. Сконцентрована за Дністром УГА проти себе мала б одноцілий польський фронт, польська армія мала б змогу обхідних маневрів на лівому крилі, вже не згадуючи про те, що і фронтовою атакою могла рвати той фронт у тому місці, яке вона обрала б і яке дозволило б розгортати дальший наступ. Скупчення більшої сили в районі Хирова не багато помогло б, зрештою хирівський напрямок вже проковтнув був цілу оперативну „групу Крукеничі” і з того напряму все можна було сподіватись нових прикрих несподіванок. Праве крило УГА висіло б під загрозою зрадливих румунів. Зрадлива політика й тактика Румунії нічого доброго не ворожила урядові ЗОУНР та його армії. Передсмак того, чого від румунів могла сподіватись УГА на випадок остаточного заломання її фронтів, ми могли бачити на конкретному примірі Корпусу Запоріжців, що внаслідок заломання фронту весною 1919 р. перейшов за Дністер, де був обеззброєний румунами та ограблений з усього майна.

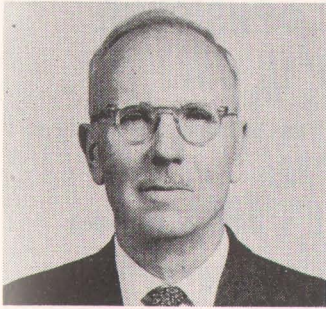
(Далі буде)

ТІ, ЩО ВІДИШЛИ

В неділю 28 серпня ввечорі упокоївся в Бозі в Шикаго після довгої і важкої недуги в 66 році життя

ПРОФ. ДМИТРО ДАХНІВСЬКИЙ

Покійний народився в селі Торки Перемиського повіту 19 жовтня 1894 р. Закінчив гімназію в Перемишлі, брав активну участь в українських Визвольних Змаганнях як четар Української Галицької Армії. Студював на Українському Тайному Університеті у Львові (був членом УВО), — а згодом у Львівському державному університеті на філософічному факультеті й одержав магістерський диплом із слов'янської філології. Вве в часі університетських студій приймав активну участь в студентськiм i громадськiм житті, зокрема піклувався розвитком українського спорту.

Професор
Дмитро Дахнівський,
вояк, педагог
і громадський діяч.

Свою педагогічно-фахову працю розпочав був Покійний в 1931-32 р. як професор української гімназії в Дрогобичі, а згодом у Самборі, де в рр. 1939/41 був директором гімназії. В роках німецької окупації (1941—1944) Покійний був призначений шкільним інспектором Дрогобицького повіту. В 1944 р. емігрував на Захід і аж до часу своєї дальшої еміграції перебував у таборі Ваєрн б. Мюнхену.

До ЗДА прибув у 1949 р., а до Шикаго в 1950 Тут, попри свою зарібкову працю, весь вільний час посвячував на громадську, спортову і, передусім, педагогічну діяльність. Учителював на курсах українознавства, був членом Т-ва Учительська Громада і ОбВУА.

Осиротив дружину Францішку, синів Мирона й Ігоря, невістки Тереню і Ляриссу та внуків Марічку, Романа, Ростислава й Ореста. Похоронений на кладовищі о. Миколая в Шикаго в дні 31 серпня 1960 р.

28-го вересня ц. р., у місті Грейт Фаллс, Монтана, ЗДА, несподівано помер колишній командант I-ої батареї, I-го гарматного полку I-ої Бригади УСС — сотник

ЯРОСЛАВ КУРИЛЮК

Покійний народився 27-го листопада 1892 р., в Городниці, пов. Городенка, як син управителя народної школи. Гімназію закінчив в Коломиї, а правничі студії у Львові. В часі I-ої світової війни служив у 2-ім гарматнім полку тяжкої артилерії в Кракові і в 3-ім гарматнім полку тяжкої артилерії в Перемишлі, де перебув першу облогу російської армії. Старшинську артилерійську школу закінчив в Будапешті. Від квітня 1915-го року до кінця жовтня 1918-го як самостійний

командант батареї 106-го гарматного полку польової артилерії брав участь в тяжких та кривавих боях на російськiм, італійськiм і фарнцузькiм фронтах. За свою надзвичайну відвагу, хоробрість і холонокровність у тих боях був відзначений кількома найвищими бойовими відзнаками.

Негайно по розпаді Австрії зголосився до рідного війська і вже 5-го грудня 1918 року виїжджає з батареєю (яку сам zorganizував в Коломиї) на фронт під Львів до „Групи Старе Село“, яка в часі організації Української Галицької Армії була переорганізована в 2-гу Коломийську Бригаду, а її артилерійська група в I-ий гарматний полк, який був приділений до I-ої Бригади УСС-ів.

В складі цього I-го гарматного полку, яким командував один з найвизначніших старшин УГА, сотник а потім отаман д-р Ярослав Воевідка, Покійний як командант I-ої батареї згаданого полку перебув всю визвольну боротьбу так на польському як і на московському фронтах. В жакливім „Чотирикутнику смерті“ перебув пошесть страшного тифу. Між своїми вірними гарматчиками Покійний тішився безмежним довірям як добрий і відважний командант.

По смерті команданта I-го гарматного полку от. Воевідки став командантом цього ж полку. В часі реорганізації УГА виїхав з недобитками свого полку до Збірної Станиці в Києві і в часі большевицького терору в травні 1920-го року щасливим збігом обставин врятувався від неминучої смерті, а по звільненню Києва (в часі офензиви в травні 1920-го року) повернув у рідні сторони і включився в живу й активну діяльність української кооперації, в якій працював до большевицької окупації.

Рятуючи життя перед московським засланням і фізичним знищенням, виїхав на еміграцію і в 1948 р. прибув до ЗДА.

(За „Нашою Метою“) Дм. Микитюк, кол. УСС

Дня 22-го жовтня 1960 року на 66-му році життя помер в Нью Йорку

МИХАЙЛО ГАВРИЛЕНКО

кол. учасник Визвольної Війни, як старшина Армії УНРеспубліки і носій Хреста Симона Петлюри, основоположник Об'єднання б. вояків-українців в Америці та активний член Відділу ОбВУА в Нью Йорку.

Покійний був ученим інженером-агрономом, автором численних наукових праць з своєї спеціальности в українській, польській і чеській мовах, був редактором журналу „Сільський Господар“ у Львові, професором Подєбрадської Сільсько-господарської Академії, професором Вищої Технічної і Хліборобської школи в Регенсбурзі, врешті професором Технічно-господарського Інституту в Нью Йорку.

В середу 26 жовтня ц. р. відбулась за душу Покійного Панахида, а в четвер 27-го похоронено колишнього хороброго вояка і великого вченого Михайла Гавриленка. Останню послугу віддав Покійному від Ньюйоркського Відділу ОбВУА його голова д-р Іван Козак, виголосивши на Панахиді відповідну промову.

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА

при 801 Н. 24-та вулиця у Філадельфії
Tel.: PO 9-9033

Кому не відомо, яку велитенську працю виконала Кооперація на наших рідних Землях, в часі між першою і другою світовими війнами?

Кооперація вела провід у всіх ділянках суспільного життя. Завдяки Кооперації наш народ за 25 років пішов на 100 років вперед! Кооперація підпомагала матеріально і морально наші господарські і освітньо-культурні установи.

Цю велику кооперативну ідею перенесли з собою ці бувші вояки-кооператори на нове місце поселення. І тут у Філадельфії за-снували та ведуть Українську Споживчу Кооперативу.

Закликаємо Вас, колишні товариші зброї, не оминайте своєї Кооперативи.

Вступайте в її члени та будьте її сталими покупцями!

Споживча крамниця „ЄДНІСТЬ” ІВАННИ І ЯРОСЛАВА БОБІНСЬКОГО 743 Н. 23 вул. у Філадельфії

Має на складі найкращої якості споживчі товари

На телефонічне замовлення доставка товару до дому.

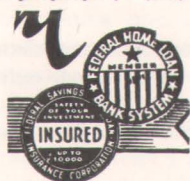
Tel.: CE 2-04466

УКРАЇНСЬКА ФРИЗІЄРНЯ М. СУРШКА

Кол. вояка Армії УНР та лицаря Залізного Хреста

933 Н. СЬОМА ВУЛ. У ФІЛАДЕЛФІЇ

Для українських ветеранів знижені ціни.

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА ЩАДНИЦЯ

UKRAINIAN SAVINGS & LOAN ASS'N
1321 W. Lindley Ave., Philadelphia 41, Pa.
Tel.: DA 9-7080

АГЕНЦІЯ ДЕРЖАВНОГО СКАРБУ —
МАЄ ДЕРЖАВНЕ ОБЕЗПЕЧЕННЯ
ДО 10.000 ДОЛЯРІВ.

ПРИЙМАЄ ОЩАДНОСТІ НА ВИСОКІ
ВІДСОТКИ.

Уділяє позики звичайні і Ф. Г. А. на дома, фарми і підприємства на терені до 50 миль від границь Пеннсилвенії.

ВИДАЄ І ВИМІНЮЄ ДЕРЖАВНІ БОНДИ
З УКРАЇНСЬКОЮ ПЕЧАТТЮ.

ГРОШЕВІ ПЕРЕКАЗИ Й ПОДОРОЖНІ
ЧЕКИ.

„ВЕСЕЛКА”

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода” заходами Українського Народного Союзу. Редагує Колегія з членів Об'єднаних Працівників Дитячої Літератури.

Річна передплата становить у ЗДА — 4.00 дол., у інших країнах — рівновартість цієї суми.

Ціна окремого числа 40 центів.

Адреса:

“SVOBODA” — “VESELKA”, P. O.
BOX 346, JERSEY CITY 3, N. J., USA.

ВЖЕ ВИЙШЛА З ДРУКУ ВЕЛИКА КНИГА

Олекса Кузьма

ЛИСТОПАДОВІ ДНІ 1918

**ВИДАННЯ ДРУГЕ, ПІСЛЯ ВИЧЕРПАНОВОГО ТА ОСТАТОЧНО
ЗНИЩЕНОГО БОЛЬШЕВИКАМИ ПЕРШОГО ВИДАННЯ 1931 Р.**

**Вже в 1931 році, після появи тієї книжки, писав про неї Іван
КЕДРИН у львівському „Ділі” таке:**

... Ось маємо перед собою твір, якого вартість просто неоцінена. Маємо перед собою цілу і повну історію кривавої тритижневої кампанії за Львів в історичному 1918 році, з переглядом усіх найважливіших тодішніх політичних актів і цілого тодішнього політичного явища в краю, та зі з'ясуванням підкладу, на якому сам переворот скоївся і наслідком якого прийняв свій пізніший напрямок. Автором є бувший член Начальної Команди Галицької Армії, який був при її народинах, перевів з нею визвольну війну по цей і по той бік Збруча та асистував при сумному акті її ліквідації в Києві. Користувався при тій своїй праці документарним матеріалом, доповненим і перевіреном на всіх буквально найбільш істотних українських і польських публікаціях про той період часу. В той спосіб постав твір кількалітньої праці, викінчений в усіх деталях, суцільний, систематично оброблений, відповідаючи цілком науковому підходові з погляду хронологічного порядку подій та їх прагматичного зв'язку, одночасно так барвисто написаний, що читається його наче роман, повний геройських подвигів, хвилюючий трагічними конфліктами і — сумний, безкрайно сумний описом зусиль, змарнованих з власної вини...

Ціна \$ 5.00

ЗАМОВЛЯТИ МОЖНА:

“С H E R V O N A K A L Y N A”

c/o Ukrainian National Home

140 — 2nd Avenue, New York 3, N. Y.

АДМІНІСТРАЦІЙНІ ОГолоШЕННЯ

Листа ч. 5

Крім передплати на „Голос Комбатанта” (річно \$ 2.00) — на пресовий фонд нашого журналу склали також:

\$15.00 — Евген Рудий, Філадельфія. По \$5.00 — д-р Богдан Гарбовський, Ютика, Степан Хомяк, Твін Бей Віледж. По \$3.00 — Іван Микитюк, Джерзі Ситі, Володимир Кушнір, Джерзі Ситі, Е. М. Тишовницький, Лос Енджелос, д-р Роман Стахура, Йонгстаун, д-р Дмитро Фаріон, Клівленд. По \$2.00 — Роман Крохмалюк, Дітройт, Миш., Константин Богдан, Шикаго, Ілл., о. д-р Володимир Клодницький, Ньюарк, Н. Дж., Юрій Богдан де Ляре, Нью Йорк, Петро Вакович, Нью Йорк, Дамян Захарченко, Нью Йорк, Іван Цапко, Нью Йорк, Григорій Салюк, Джерзі Ситі, Н. Дж., Євгенія Плескачевська, Ірвінгтон, Н. Дж., д-р Роман Несторович, Діксон, Ілл. По \$1.50 — д-р Роман Криштальський, Ньюарк, Н. Дж. По \$1.00 — Ю. Чубатий, П. Крепякевич, П. Салига — всі з Вінніпегу, Канада, Н. Трухла, Нью Йорк, Н. Й., Я. Олексини, Нью Гейвен,

Конн., д-р І. Ясінчук, Фенікс, Арізона, М. Бойко, Ірвінгтон, Н. Дж., М. Баран, Шикаго, Ілл., В. Назаревич, М. Близнак, Я. Гузар — всі з Нью Йорку, Н. Й., М. Топорович, Випани, Н. Дж., д-р М. Терлецький, Ньюарк, Н. Дж., д-р А. Хомин, Ліма, Огайо, Н. Терентак, Вінніпег, д-р В. Палидвор, Н. Й.

Всім Жертводавцям складаємо щире подяку. Просимо піддержувати наш одинокий в ЗДА і Канаді військово-історичний журнал.

ВП. Членів і Не-Членів, що одержують „Голос Комбатанта”, просимо надсилати за леглу передплату за 1960 і біжучу за 1961. Апелюємо до тих, які одержували впродовж 1959 і 1960 років „Голос Комбатанта” а не вплатили передплати, вирівняти свою невеличку залежність, яка в сумі підриває існування журналу.

Представник на Канаду:

Mr. O. Nawrocky, 544 Aberdeen Ave.,
Winnipeg 4, Man., Canada.

ПРОСИМО СКЛАДАТИ ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ГОЛОСУ КОМБАТАНТА”, незалежно від передплати.

Для Передплатників „Голосу Комбатанта”

ВЕЛИКА ЗНИЖКА ЦІН НА КНИЖКИ В-ВА „ЧЕРВОНА КАЛИНА”

Д-р Ст. Ріпецький: „Українське Січове Стрілецтво” (стор. 360) замість \$ 6.00 тепер 3.00			
„Наш Львів”	”	\$ 3.00	” 1.25
С. Тобілевич: „Рідні гості”	”	\$ 0.50	” 0.25
О. Удовиченко, ген.-штабу ген. пор.: „Україна у війні за державність”	”	\$ 4.00	” 2.00
Василь Витвицький: „Михайло Гайворонський, життя і творчість”	”	\$ 3.00	” 1.50
Платон Стасюк: „У новому світі”	”	\$ 2.00	” 1.50

„ГОЛОС КОМБАТАНТА”

ЖУРНАЛ ОБ'ЄДНАННЯ 6. ВОЯКІВ-УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ (ОБВУА),

КВАРТАЛЬНИК

Видав. Видавництво „ЧЕРВОНА КАЛИНА”, Нью Йорк.

Передплата: за 4 числа річно — \$ 2.00. Одно число — 50 цт.

Передплату просимо присилати на адресу:

“CHERWONA KALYNA”

c/o Ukrainian National Home, 140 — 2nd Avenue, New York, N. Y.

У всіх організаційних справах звертатися до:

United Ukrainian War Veterans in America — 1321 W. Lindley Avenue, Philadelphia 41, Pa.

В усіх редакційних справах просимо звертатися на адресу:

Ivan Kedryn-Rudnytsky, “Svoboda”, 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.